

Regional tillväxt

19

Förslag till statens budget för 2012

Regional tillväxt

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Utgiftsområde 19 Regional tillväxt	9
2.1	Omfattning.....	9
2.2	Utgiftsutveckling	10
2.3	Skatteutgifter.....	11
2.4	Mål	11
2.5	Resultatredovisning	12
2.5.1	Resultat.....	12
2.5.2	Analys och slutsatser	42
2.6	Politikens inriktning	46
2.6.1	Inledning.....	46
2.6.2	Politikens strategier	47
2.6.3	Ansvar och arbetssätt inom politiken.....	49
2.6.4	Politikens prioriteringar	51
2.6.5	En lärande politik.....	57
2.7	Budgetförslag	57
2.7.1	1:1 Regionala tillväxtåtgärder	57
2.7.2	1:2 Transportbidrag	59
2.7.3	1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013	59

Tabellförteckning

Anslagsbelopp	7
2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet.....	10
2.2 Härledning av ramnivån 2012–2015, Utgiftsområde 19 Regional tillväxt.....	10
2.3 Ramnivå 2012 realekonomiskt fördelad, Utgiftsområde 19 Regional tillväxt.....	11
2.4 Skatteutgifter netto	11
2.5 Övergripande indikatorer	13
2.6 De största medfinansierarna inom övrig statlig finansiering 2010.....	28
2.7 Regional projektverksamhet finansierad av anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder sorterat efter de s.k. nationella ämneskategorierna 2010	28
2.8 Beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder 2010 fördelat på respektive län och den nationella strategins prioriteringar.....	29
2.9 Indikativ fördelning 2007–2013 mellan de mest prioriterade områdena i de regionala strukturfondsprogrammen t.o.m. 2010.....	30
2.10 Fördelning av beslutade medel 2007–2013 på vissa av den nationella strategins prioriterade områden i de regionala strukturfondsprogrammen t.o.m. 2010 ¹	30
2.11 De 20 största medfinansierarna inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen för regional konkurrenskraft och sysselsättning, beslutade medel t.o.m. 2010.....	31
2.12 De territoriella programmens bidrag till nationella strategin, antal projekt per riktlinje, t.o.m. 2010	32
2.13 Vissa resultatindikatorer om beviljade selektiva regionala företagsstöd 2007–2010 ¹	35
2.14 Beviljade selektiva regionala företagsstöd av länsstyrelser, regionala självstyrelseorgan, samverkansorganen i Kalmar och Gotlands län samt Tillväxtverket under 2010 fördelade på län.....	36
2.15 Beviljade selektiva regionala företagsstöd ¹ fördelade på verksamhetsart 2010.....	37
2.16 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län 2006–2010.....	37
2.17 Transportbidrag fördelat på transportmedel 2006–2010.....	38
2.18 Antal arbetsställen och anställda i företag som erhållit regionalt transportbidrag 2010.....	38
2.19 Jämställdhetsindikatorer för regionala företagsstöd beviljade 2010	38
2.20 Fördelning av kvinnor och män i procent av beräknad sysselsättningsökning för regionala företagsstöd åren 2007–2010	39
2.21 Norrlandsfondens utlåning fördelat på län 2007–2010.....	39
2.22 Beslutat stöd till kommersiell service, fördelat på län åren 2007–2010.....	40
2.23 Beslutad regional projektverksamhet till kommersiell service, fördelat på län åren 2009–2010.....	41
2.24 Anslagsutveckling.....	57
2.25 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden.....	58
2.26 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.....	58

2.27 Anslagsutveckling.....	59
2.28 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:2 Transportbidrag	59
2.29 Anslagsutveckling.....	59
2.30 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden	60
2.31 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013.....	60

Diagramförteckning

2.1	Daglönsumma per sysselsatt dagbefolkning 2009 (staplar, övre värdeaxeln) samt förändring 2000–2009 i procent (punkter, nedre värdeaxeln).....	14
2.2	Arbetslösa inkl. personer i konjunkturberoende program relativt befolkning 20–64 år 1 kvartalet 2011 (staplar, övre värdeaxeln) samt procentuell förändring sedan 1 kvartalet 2010 (punkter, nedre värdeaxeln).....	16
2.3	Total finansiering av regional projektverksamhet 2010 fördelat på nationella strategins prioriteringar, i tusental kronor och procent	27
2.4	Total finansiering av regional projektverksamhet 2010 per anslag/medfinansiär, i tusental kronor och procent	27

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 400 000 000 kronor 2013–2020 (avsnitt 2.7.1),
2. bemyndigar regeringen att under 2012 för ramanslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 068 900 000 kronor 2013–2016 (avsnitt 2.7.3),
3. för budgetåret 2012 anvisar anslagen under utgiftsområde 19 *Regional tillväxt* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
1:1 Regionala tillväxtåtgärder	Ramanslag	1 534 837
1:2 Transportbidrag	Ramanslag	448 864
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013	Ramanslag	1 415 000
Summa		3 398 701

2 Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

2.1 Omfattning

Utgiftsområde 19 Regional tillväxt omfattar medel för hållbara regionala tillväxtinsatser i form av central och regional projektverksamhet och olika former av regionala företagsstöd, samt utbetalningar från Europeiska regionala utvecklingsfonden. Dessutom omfattar utgiftsområdet vissa insatser med anledning av försvarsomställningen vilka är finansierade av äldreanslaget 33:6 *Insatser med anledning av försvarsomställningen*. Regionala hänsyn ska också tas inom andra utgiftsområden.

Tvärsektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden är av avgörande betydelse för att uppnå målet för den regionala tillväxtpolitiken.

Politikens prioriterade områden är *innovation och förnyelse, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, tillgänglighet* samt *strategiskt gränsöverskridande samarbete*. Dessa framgår av den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013.¹

Bland nationella aktörer som har ansvar och uppgifter inom den regionala tillväxtpolitiken finns främst Tillväxtverket, Verket för innovationssystem (Vinnova), ALMI Företagspartner AB, Innovationsbron AB, Myndigheten för utländska investeringar i Sverige, Sveriges exportråd, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys), Statens energimyndighet, Post-

och telestyrelsen, Trafikverket, Trafikanalys, Rikstrafiken, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen, Luftfartsverket, Statens jordbruksverk, Skogsstyrelsen, Fiskeriverket, Sametinget, Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Svenska Filminstitutet, Naturvårdsverket, Boverket, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan, universitet och högskolor, Arbetsförmedlingen, Svenska ESF-rådet och Försäkringskassan.

Statliga myndigheter och statligt ägda bolag med uppgift att tillgodose särskilt formulerade och avgränsade samhällsintressen samverkar med varandra och med övriga aktörer för att uppnå en ökad samordning av service lokalt och regionalt.

De regionala aktörer som har ansvar och uppgifter inom den regionala tillväxtpolitiken är Hallands läns landsting, Skåne läns landsting, Västra Götalands läns landsting, Gotlands kommun, de kommunala samverkansorganen och länsstyrelserna.

¹ | fortsättningen även kallad nationella strategin. Se även skrivelsen Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning (skr. 2009/10:221).

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet
Miljoner kronor

	Utfall 2010	Budget 2011 ¹	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015
1:1 Regionala tillväxtåtgärder	1 386	1 516	1 456	1 535	1 527	1 518	1 493
1:2 Transportbidrag	366	449	392	449	449	449	449
1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013	1 410	1 545	1 361	1 415	1 200	1 000	689
<i>Åldreanslag</i>							
2009 1:3 Glesbygdsverket		0		0	0	0	0
2008 33:02 Landsbygdslån		0		0	0	0	0
2008 33:05 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2000–2006	-2	0	9	0	0	0	0
2006 33:06 Insatser med anledning av försvarsomställningen	18	0	7	0	0	0	0
Totalt för utgiftsområde 19 Regional tillväxt	3 179	3 510	3 224	3 399	3 176	2 967	2 631

Anmärkning: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Inklusive ändringsbudgetar till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FIU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

Utgifterna för 2010 inom utgiftsområdet blev ca 240 miljoner kronor lägre än anvisade medel. Det beror bl.a. på att de regionala projektmedel som använts till medfinansiering av strukturfondsprojekt från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* utbetalats i lägre omfattning än väntat, mycket beroende på att flera stora strukturfondsprojekt förlängts och därmed skjuter utbetalningarna framåt i tiden samt att investeringsviljan hos många företag har varit låg till följd av den ekonomiska krisen 2008–2009. Därtill har utfallet av transportbidraget blivit lägre då den ekonomiska krisen fortfarande påverkar företagens leveranser.

Prognosen för 2011 är att utgifterna inom utgiftsområdet blir 286 miljoner lägre än anvisat.

Under perioden 2012–2015 minskar ramen för utgiftsområdet till följd av att utdelningarna från Europeiska regionala utvecklingsfonden minskar mot slutet av programperioden 2007–2013.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2012–2015, Utgiftsområde 19 Regional tillväxt
Miljoner kronor

	2012	2013	2014	2015
Anvisat 2011¹	3 510	3 510	3 510	3 510
<i>Förändring till följd av:</i>				
Pris- och löneomräkning ²	0	0	0	0
Beslut	-137	-39	-48	-784
Överföring till/från andra utgiftsområden				
Övrigt	26	-295	-495	-95
Ny ramnivå	3 399	3 176	2 967	2 631

Anmärkning: Beloppen är avrundade och överensstämmer därför inte alltid med summan.

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2010 (bet. 2010/11:FIU10). Beloppet är således exklusive beslut på ändringsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2011 års budget för staten. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed pris- och löneomräkning. Pris- och löneomräkningen för 2013–2015 är preliminär och kan komma att ändras.

Tabell 2.3 Ramnivå 2012 realekonomiskt fördelad, Utgiftsområde 19 Regional tillväxt

Miljoner kronor

	2012
Transfereringar ¹	3 166 183
Verksamhetskostnader ²	231 717
Investeringar ³	801
Summa ramnivå	3 398 701

Den realekonomiska fördelningen baseras på utfall 2010 samt kända förändringar av anslagens användning.

¹ Med transfereringar avses inkomstöverföringar, dvs. utbetalningar av bidrag från staten till exempelvis hushåll, företag eller kommuner utan att staten erhåller någon direkt motprestation.

² Med verksamhetsutgifter avses resurser som statliga myndigheter använder i verksamheten, t.ex. utgifter för löner, hyror och inköp av varor och tjänster.

³ Med investeringar avses utgifter för anskaffning av varaktiga tillgångar såsom byggnader, maskiner, immateriella tillgångar och finansiella tillgångar.

2.3 Skatteutgifter

Tabell 2.4 Skatteutgifter netto

Miljoner kronor

	Prognos 2011	Prognos 2012
Regional nedsättning av egenavgifter	60	60
Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter	390	400
Nedsatt energiskatt på elförbrukning i vissa kommuner	910	930
Bidrag till regionala utvecklingsbolag	0	0
Summa	1 360	1 390

Samhällets stöd till företag och hushåll inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt redovisas i huvudsak på utgiftssidan av statens budget. Vid sidan av dessa stöd finns även stöd på budgetens inkomstsida i form av avvikelser från en likformig beskattning, s.k. skatteutgifter.

Regional nedsättning av egenavgifter

Vid beräkning av egenavgifter får en enskild näringsidkare med fast driftsställe i stödområde A göra ett avdrag med 10 procent av avgiftsunderlaget upp till 180 000 kronor, dvs. högst 18 000 kronor per år. Fiskeri-, vattenbruks-, jordbruks- och transportverksamhet är undantagna från nedsättningen på grund av EU-regler. Skatteutgiften avser egenavgifter.

Regional nedsättning av arbetsgivaravgifter

Arbetsgivare med fast driftsställe i stödområde A får göra ett avdrag med 10 procent av avgiftsunderlaget, dock med högst 7 100 kronor per kalendermånad. Nedsättningen gäller inte för kommuner, landsting, statliga myndigheter, statliga affärsdrivande verk eller registrerade trossamfund. Vidare är fiskeri-, vattenbruks-, jordbruks- och transportverksamhet undantagna från nedsättningen på grund av EU-regler. Skatteutgiften avser arbetsgivaravgifter.

Nedsatt energiskatt på elförbrukning i vissa kommuner

Normen för skatt på el utgörs av den skattesats som merparten av de svenska hushållen och serviceföretagen betalar. Den uppgår till 28,3 öre/kWh 2011. I samtliga kommuner i Västerbottens, Norrbottens och Jämtlands län, samt kommunerna Sollefteå, Ånge och Örnsköldsvik i Västernorrlands län, Ljusdals kommun i Gävleborgs län, Torsby kommun i Värmlands län samt kommunerna Malung, Mora, Orsa och Älvdalen i Dalarnas län är dock skattesatsen nedsatt till 18,7 öre/kWh. Skatteutgiften uppgår till 9,6 öre/kWh.

Bidrag till regionala utvecklingsbolag

Avdrag får göras för bidrag som lämnas till regionala utvecklingsbolag. Skatteutgiften avser skatt på inkomst av näringsverksamhet och särskild löneskatt.

2.4 Mål

Målet för politiken är *Utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft*.

Regionala hänsyn och tvärssektoriell styrning av resurser inom i princip samtliga utgifts- och politikområden är av särskild betydelse för måluppfyllelsen. Detta som en följd av att den regionala tillväxtpolitiken omfattar betydligt fler åtgärder än de som finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

Politikens prioriterade områden är *innovation och förnyelse, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, tillgänglighet samt strategiskt gränsöverskridande samarbete*. Dessa framgår av den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. I skrivelsen Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning (skr. 2009/10:221) tydliggörs inriktningen av den regionala tillväxtpolitiken där en god tillgång till kommersiell och offentlig service även lyfts fram.

Resurser av betydelse för *innovation och förnyelse* finns i huvudsak inom regional tillväxtpolitik, näringspolitik, de delar av forskningspolitiken som avser utveckling av innovationssystem, politik för de areella näringarna, landsbygd och livsmedel, kulturpolitik, energipolitik, miljöpolitik, politik för regional samhällsorganisation, integrationspolitik samt utrikeshandel, handels- och investeringsfrämjande.

Resurser av betydelse för *kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud* finns i huvudsak inom regional tillväxtpolitik, näringspolitik, utbildningspolitik, arbetsmarknadspolitik samt integrationspolitik.

Resurser av betydelse för *tillgänglighet* finns i huvudsak inom regional tillväxtpolitik, transportpolitik, politiken för informations-samhället, politik för regional samhällsorganisation, bostadspolitik, hållbart samhällsbyggande och miljöpolitik.

Resurser av betydelse för *strategiskt gränsöverskridande samarbete* finns inom flertalet av ovan nämna politikområden.

Resurser av betydelse för kommersiell och offentlig service finns inom flertalet politikområden.

Resurser av betydelse för måluppfyllelsen finns också inom ramen för allmänna bidrag till kommuner och jämställdhetspolitik.

En utförlig beskrivning av politikens mål finns i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1), utgiftsområde 19 Regional tillväxt.

2.5 Resultatredovisning

2.5.1 Resultat

Resultatredovisningen fokuserar på resultat av genomförd politik som i huvudsak finansieras inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt och dess medfinansiering.

Resultatredovisningen är disponerad enligt följande: utvecklingen i Sveriges regioner, internationell jämförelse, strategier för hållbar regional tillväxt samt program och verktyg för hållbar regional tillväxt. Resultaten redovisas, där så är möjligt, utifrån prioriteringar i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Slutsatserna från resultatredovisningen återges samlat i avsnittet analys och slutsatser.

Utvecklingen i Sveriges regioner

Utvecklingen beskrivs för 72 FA-regioner dvs. funktionellt avgränsade arbetsmarknadsregioner baserade på att pendlingen mellan angränsande kommuner uppfyller vissa kriterier (se även Tillväxtanalys rapport 2010:12 Regional tillväxt 2010).

För att följa utvecklingen i landets olika regioner används huvudindikatorn daglönesumma (lön för de som arbetar i regionen) per anställd. Dessutom används antalet arbetssökande inklusive personer i åtgärder som en indikator för att mäta regionalekonomiska förändringar på kort sikt. Därutöver refereras i texterna till ett antal indikatorer inom områden som bl.a. relaterar till prioriteringar i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Två indikatorområden som studerats specifikt är servicenivå och miljö. I tabell 2.5 redovisas indikatorerna fördelat på indikatorområde/prioritering i den nationella strategin.

Indikatorerna belyser, där så är möjligt, den senaste tioårsperioden. Analysen baseras på rapporten Indikatorer för uppföljning av regional utveckling från Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) 2008 samt uppgifter från Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser 2011.

Tabell 2.5 Övergripande indikatorer

Indikatorområde/ prioritering i den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013	Indikatorer
Huvudindikatorer	– Daglönesumma per anställd – Arbetsökande inkl. personer i program
Innovation och förnyelse	– Snabbväxande företag per invånare – Nya arbetsställen per invånare
Kompetensförsörjning och arbetskraftsutbud	– Andel med eftergymnasial utbildning – Matchning på arbetsmarknaden (efter yrke) – Förvärvsintensitet
Tillgänglighet	– Arbetspendling över kommungräns
Servicenivå	– Restid till livsmedelsbutik – Restid till drivmedelsstation – Avstånd till grundskola
Miljö	– Koldioxidutsläpp per invånare – Kväveoxidutsläpp per invånare

Huvudindikatorer

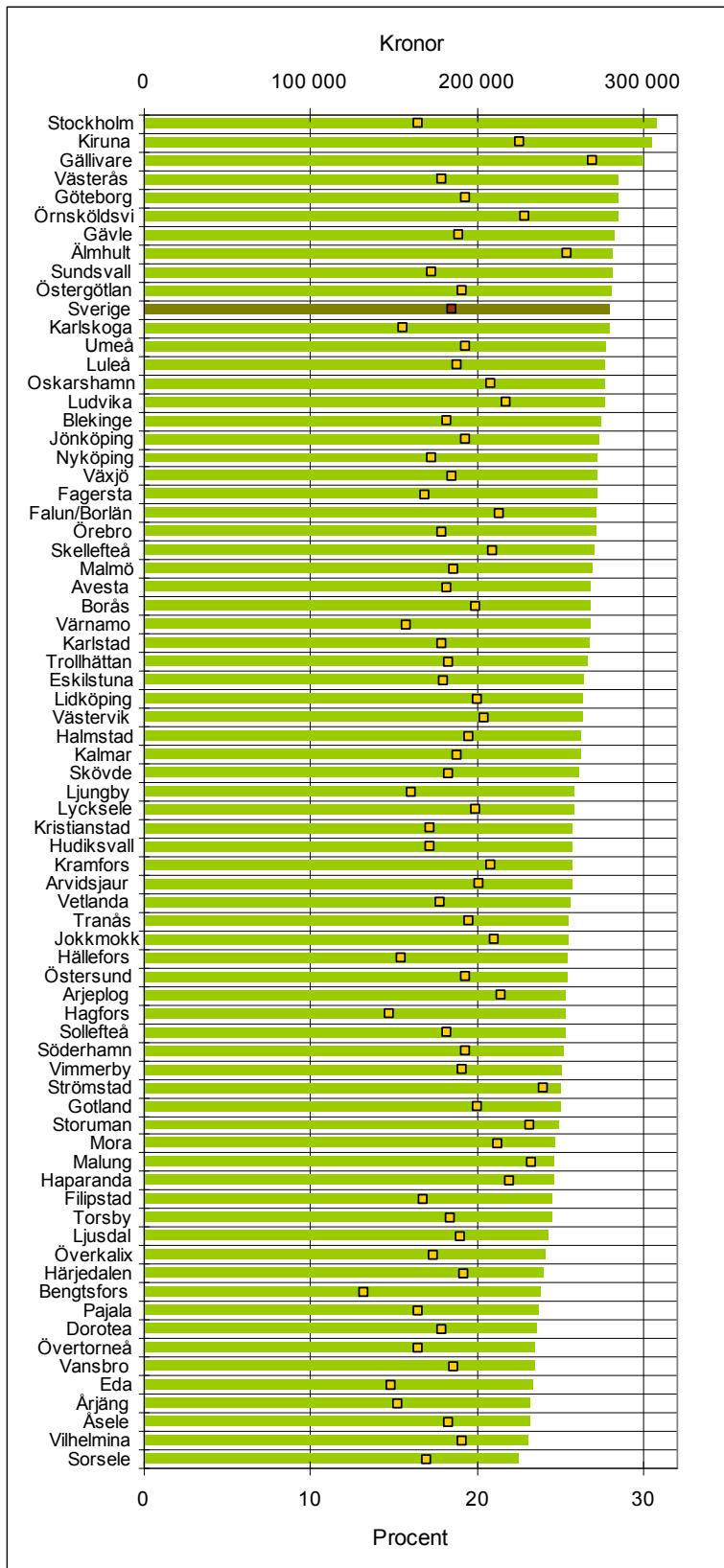
Den genomsnittliga daglönesumman per anställd har, för riket, ökat med 18 procent från 2000 till 2009. Ökningen av daglönesumman per anställd var störst i FA-regionerna Gällivare (+27 procent), Älmhult (+25 procent) och Strömstad (+24 procent). Av dessa regioner var det dock endast Gällivare och Älmhult som hade en genomsnittlig daglönesumma per capita som var

högre än genomsnittet för riket 2009, se diagram 2.1. Högst genomsnittlig daglönesumma per capita hade Stockholms och Kirunas FA-regioner. De var även de enda som hade en genomsnittlig daglönesumma per capita som var högre än 300 000 kronor per år. Det kan även noteras att Göteborgs FA-region hamnar relativt högt upp, medan Malmös FA-region ligger närmare det regionala medianvärdet. Malmö är den enda storstadsregionen som har en lägre genomsnittlig daglönesumma per capita jämfört med riket som helhet. Detta kan dock delvis förklaras av den omfattande arbetspendlingen till Danmark och att dessa löneinkomster inte syns i svensk officiell statistik.

Den lägsta ökningen under samma tidsperiod hade Bengtsfors FA-region (+13 procent). Ingen av de fem FA-regioner med den lägsta utvecklingen av daglönesumman hade 2009 en genomsnittlig daglönesumma som var högre än genomsnittet för riket. Eftersom dessa regioner hade en lägre genomsnittlig utveckling av lönesumman än riket, har dessa regioner halkat efter ännu mer i löneutvecklingen.

Under perioden 2000–2009 var ökningen nästan tio procent större för kvinnor än för män. Mönstret går igen i de flesta FA-regionerna. 2009 var dock fortfarande lönesumman per anställd i genomsnitt ca 70 000 kronor lägre för kvinnor än för män. Sett till respektive FA-region var skillnaden som störst i FA-regionerna Örnsköldsvik och Gällivare, medan den minsta skillnaden fanns i Övertorneås och Pajalas FA-regioner.

Diagram 2.1 Daglönesumma per sysselsatt dagbefolkning 2009 (staplar, övre värdeaxeln) samt förändring 2000–2009 i procent (punkter, nedre värdeaxeln)

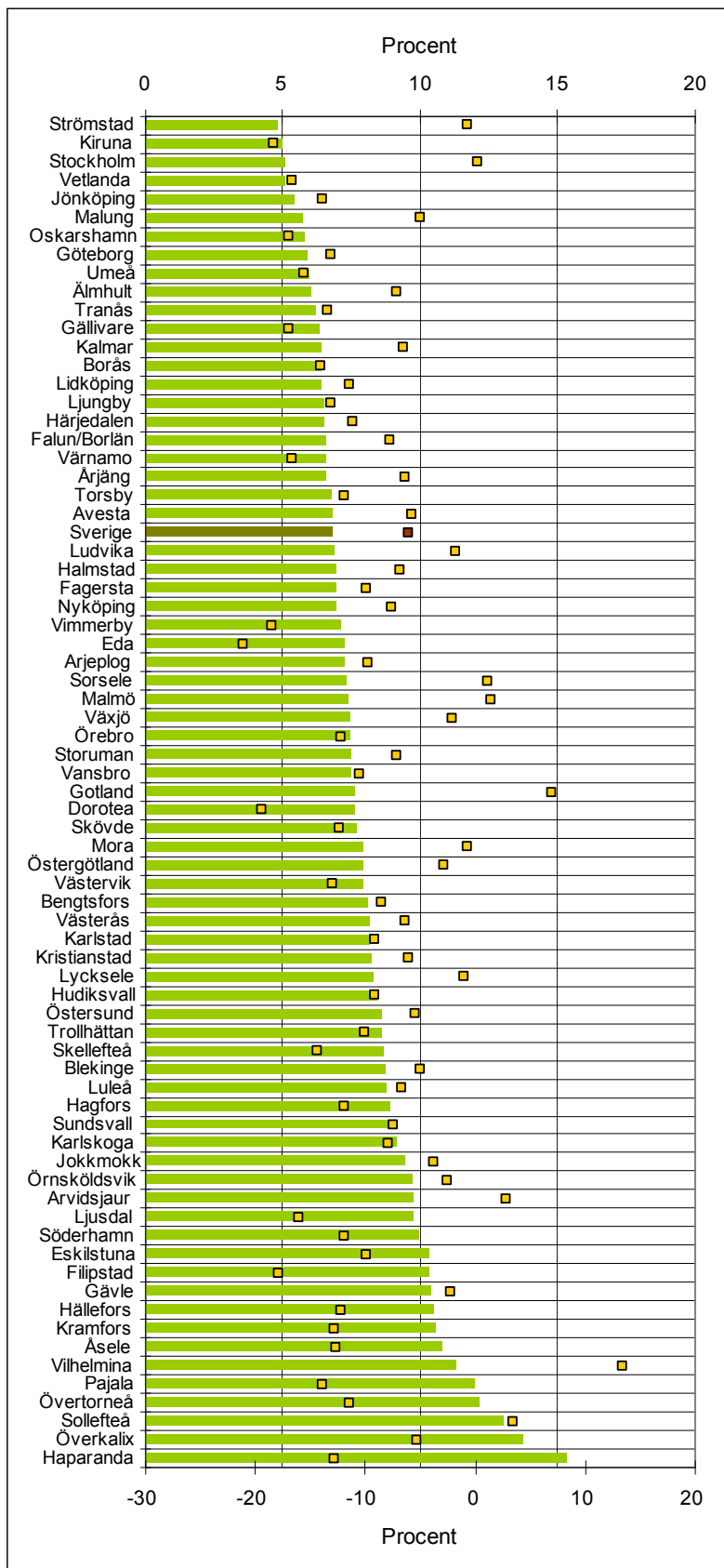

Källa: Tillväxtanalys.

Genom att studera antalet arbetssökande och deltagare i program med aktivitetsstöd vid Arbetsförmedlingen får vi en bild av hur många som kan antas stå utanför arbetsmarknaden.² Jämförs första kvartalet för respektive år över en längre tidsperiod framgår det att Sverige haft en trend med ett minskat antal arbetssökande, även om vissa år visat på ökning relativt föregående år. Det totala antalet arbetssökande i Sverige första kvartalet 2011 var ca 7 procent av befolkningen i åldern 20–64 år, vilket innebar en minskning av antalet arbetssökande med 6 procent jämfört med samma period 2010.

² Statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) är den officiella arbetsmarknadsstatistiken, men då denna statistik inte är nedbrytbar till arbetsmarknadsregioner har Arbetsförmedlingens statistik i stället använts i detta sammanhang. I statistiken finns ett mörkertal, vilket utgörs av exempelvis de personer som av olika anledningar inte anmält sig till Arbetsförmedlingen, men som ändå saknar sysselsättning.

Diagram 2.2 Arbetslösa inkl. personer i konjunkturberoende program relativt befolkning 20–64 år 1 kvartalet 2011 (staplar, övre värdeaxeln) samt procentuell förändring sedan 1 kvartalet 2010 (punkter, nedre värdeaxeln)

Källa: Tillväxtnanalys.

FA-regionerna Vilhelmina, Gotland, Sollefteå, Arvidsjaur, Malmö, Sorsele och Stockholm är de enda regionerna där andelen arbetssökande av befolkningen 20–64 år ökat mellan första kvartalet 2010 till första kvartalet 2011, se diagram 2.2. Av dessa är det bara Stockholms FA-region som har en lägre andel arbetssökande än rikets genomsnitt motsvarande ca 7 procent. Att Stockholmsregionen ändå återfinns bland de regioner där andelen arbetssökande av befolkningen ökat skulle kunna förklaras med att Stockholmsregionen har en mycket större nettoinflyttning än vad som är fallet för övriga regioner. Edas och Doroteas FA-regioner har minskat andelen arbetssökande med en femtedel under aktuell period, vilket är mest i landet.

Av storstadsregionerna är det endast Göteborgs FA-region som haft en minskning av andelen arbetssökande över den studerade perioden. Malmös FA-region har både den största andelen arbetssökande per capita och den största ökningen av andelen arbetssökande av de tre storstadsregionerna.

Innovation och förnyelse

Under denna rubrik används indikatorerna *antalet snabbväxande företag och antalet nya arbetsställen per invånare i åldersgruppen 20–64 år*.

Snabbväxande företag indikerar utvecklingskraft och förnyelse. De regioner med flest antal snabbväxande företag per capita och tillika de enda som har mer än ett snabbväxande företag per 1 000 invånare är Vansbros, Överkalix, Torsbys, Strömstads, Arjeplogs, Ljusdals och Jokkmokks FA-regioner. FA-regionerna Stockholm, Nyköping, Eskilstuna, Östergötland, Jönköping, Vetlanda, Tranås, Ljungby, Växjö, Kalmar, Vimmerby, Västervik, Oskarshamn, Gotland och Åsele, har inte haft några snabbväxande företag 2009. Alla dessa regioner, utom Åsele, hade dock snabbväxande företag 2000.

Antalet arbetsställen som skapats på regional nivå ger en bild av marknadens dynamiska och innovativa kapacitet. Det är förhållandevis små FA-regioner som haft flest nya arbetsställen per 1 000 invånare 2009. Strömstads FA-region hade absolut flest med knappt 47 nya arbetsställen per 1 000 invånare. Det var även relativt små regioner bland de

FA-regioner som hade minst antal nya arbetsställen per 1 000 invånare 2009. Filipstads FA-region som hade minst antal nya arbetsställen 2009 (14 st) hade ändå en ökning med 7 procent jämfört med 2000. Genomsnittet för riket 2009 är knappt 32 nya arbetsställen per 1 000 invånare, vilket innebär en minskning av antalet nya arbetsställen jämfört med 2000 med en procent. Det kan noteras att 2009 var ett år präglad av lågkonjunktur som drabbat alla typer av regioner, men där vissa mindre FA-regioner ändå klarat sig relativt bra. På längre sikt tenderar dock större FA-regioner att ha de bästa förutsättningarna för utvecklingskraft och förnyelse.

Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud

I detta avsnitt används indikatorerna *andel av befolkningen i åldern 20–64 år med eftergymnasial utbildning, svag matchning på arbetsmarknaden och förvärvsintensitet*.

I Sverige var det 21 procent av befolkningen som hade en eftergymnasial utbildning 2009. De enda FA-regioner som hade en högre andel var FA-regionerna Umeå (28 procent), Stockholm (27 procent), Göteborg (24 procent) och Malmö (23 procent). Arjeplogs FA-region redovisar den största ökningen av andelen med eftergymnasial utbildning, för perioden 2000–2009 (+75 procent). Näst störst var ökningen i Jokkmokks FA-region (+66 procent), följd av övriga regioner relativt jämnt fördelade, till Stockholms FA-region (+28 procent) som stod för den minsta ökningen.

Matchningsindikatorn anger storleken på den regionala arbetsmarknadens bristande förmåga till matchning, i förhållande till den regionala tillgängliga arbetskraften. Matchningen 2009 var svagast i Malungs FA-region, följd av Strömstads FA-region. Storstadsregionerna Stockholm, Göteborg och Malmö ligger jämt spridda med Malmö placerat nära mitten av regionfördelningen. Göteborg ligger på den halva som synes ha mindre problem med matchningen och Stockholmsregionen hamnar mitt i den halva utav de regioner som förefaller ha större problem med matchning på arbetsmarknaden. Den relativt svaga matchningen i vissa större FA-regioner som exempelvis Stockholm kan bero på att det hit

söker sig många personer med specialiserade utbildningar. Trots regionens stora branschbredd kan dessa personer ha svårt att hitta jobb inom exakt rätt kompetensområde.

Förvärvsintensiteten visar respektive regions befolkning som förvärvsarbetar i åldersgruppen 20–64 år i relation till regionens totala befolkning i denna åldersgrupp. Förvärvsintensiteten var 2009 högst i Kirunas FA-region (81 procent) och lägst i Haparandas FA-region (60 procent). Sett till förändringen sedan 2000 framgår det att Pajalas FA-region haft den absolut största ökningen motsvarande 21 procent. Både Stockholms och Malmös FA-regioner har haft en liten minskning av förvärvsintensiteten, medan Göteborgs FA-region har haft en oförändrad förvärvsintensitet under den studerade tidsperioden. Att Stockholms och Malmös FA-regioner har en något sjunkande förvärvsintensitet skulle kunna bero på en ökad nettoinflyttning till regionerna. I gränsregioner som Haparanda och Malmö kan den låga förvärvsintensiteten delvis bero på en stor arbetspendling över riksgränsen som inte syns i svensk statistik. I Malmös fall kan minskningen av förvärvsintensiteten också bero på att denna pendling ökat över tid.

Tillgänglighet

För att följa upp tillgängligheten används en indikator för *arbetspendling över kommungräns*. Således är det den faktiska rörligheten och inte en möjlig tillgänglighet som studeras.

Andelen arbetspendlare 2009 var störst i storstadsregionerna, där Stockholms FA-region utmärker sig särskilt. Detta har till viss del sin förklaring i att storstadsregionerna består av till ytan mindre och fler kommuner än andra FA-regioner. Arbetspendlingen över kommungräns är minst i Skellefteås, Örnsköldsviks, Gällivares och Kirunas FA-regioner. Alla dessa är till ytan relativt stora enkommunsregioner med förhållandevis koncentrerad befolkning till regioncentrat. Även Gotlands FA-region har en relativt liten arbetspendling, vilket till stor del kan förklaras av de geografiska förutsättningarna.

Mellan 2000 och 2009 har antalet personer som arbetspendlar över kommungräns ökat med knappt tio procent för Sverige som helhet. De regioner där ökningen varit som störst är Sorseles, Arjeplogs och Pajalas FA-

regioner. I FA-regionerna Årjäng, Gällivare och Kiruna har förändringen istället varit negativ. För storstäderna har arbetspendlingen ökat mest i Malmös FA-region (+8 procent) medan ökningen varit något mindre i Göteborgs FA-region (+7 procent) och Stockholms FA-region (+4 procent). Stockholms FA-region hade den minsta ökningen. Andelen kvinnor som pendlar har ökat mer än dubbelt så mycket jämfört med ökningen för män (kvinnor +14 procent och män +6 procent). Detta har inneburit att skillnaden mellan andelen arbetspendlande män och kvinnor minskat från 7 procent 2000 till 5 procent 2009. Regionalt är skillnaden mellan kvinnor och män minst i Kirunas, Hällefors och Örnsköldsviks FA-regioner, medan FA-regionerna Vilhelmina, Pajala och Dorotea har störst skillnader.

Tillgång till bredband redovisas under utgiftsområde 22 Kommunikationer.

Servicenivå

För att följa upp utvecklingen av tillgänglighet till service används indikatorerna *restid till livsmedelsbutik*, *restid till drivmedelsstation samt avstånd till grundskola*.

Antalet dagligvarubutiker i landet har minskat under en lång följd av år. Utvecklingen har lett till längre avstånd till närmaste butik för många människor i många landsbygdsområden. Under det senaste året har minskningen fortsatt, dock i en något lägre takt än under åren närmast före.

Närmare 8 000 personer har 2011 längre än 20 minuters bilfärd till sin närmaste butik. Av dem har ca 1 350 personer längre än 30 minuter till närmaste butik. I Östersunds FA-region har över 1 000 personer längre än 20 minuter till närmaste dagligvarubutik. Östersund är därmed den region där flest personer har över 20 minuter till närmaste butik, följt av Gällivare FA-region med närmare 800 personer. De flesta med långa avstånd till närmaste dagligvarubutik är bosatta i FA-regioner i de nordligaste länen. De allra längsta avstånden, 30 minuter eller mer, berör i huvudsak personer i FA-regioner i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. I ovanstående underlag ingår inte de ca 31 500 personer som bor på öar utan fast landförbindelse i Sveriges skärgårdar. Av

öborna saknar 24 procent, eller drygt 7 400 personer, butik på den ö där de bor.

Antalet drivmedelsstationer minskar i såväl tätorter som i landsbygdsområden. Mellan 2002 och 2011 har antalet kedjeanslutna stationer minskat med 1 161 stycken, en minskning med 29 procent. Mellan 2008 och 2011 minskade antalet kedjeanslutna drivmedelsstationer från knappt 3 600 till knappt 2 900, en minskning med drygt 19 procent. Dessa siffror baseras på statistik från Svenska Petroleum Institutet.

Tillväxtanalys underlag visar emellertid att det 2010 fanns ca 3 500 drivmedelsstationer. 2009 var antalet drygt 3 650, dvs. en minskning med ca 4 procent under ett år. Tillväxtanalys underlag innehåller, till skillnad från underlaget från Svenska Petroleum Institutet, även information om försäljningsställen som inte är knutna till de stora bolagen, t.ex. sådana drivmedelsstationer som startats upp på orter där något av de stora bolagen lagt ned sin verksamhet. Detta gör att de båda underlagen inte är direkt jämförbara men den nedåtgående trenden är tydlig i båda materialen.³

Beräkningar gjorda med Tillväxtanalys kartläggning som grund visar att ca 13 700 personer hade längre än 20 minuter till närmaste drivmedelsstation 2010, vilket är en ökning med ca 700 personer sedan motsvarande kartläggning 2009. År 2010 hade drygt 1 300 personer längre än 30 minuter till närmaste drivmedelsstation. I Östersunds FA-region har nästan 1 800 personer längre än 20 minuter till närmaste drivmedelsstation. I FA-regionerna Pajala, Eda och Stockholm har mer än 800 personer i respektive region längre än 20 minuter till närmaste drivmedelsstation och i Lycksele, Ljusdal och Årjängs FA-regioner har över 500 personer per region motsvarande avstånd. De längsta avstånden, 30 minuter eller längre, berör närmare 300 personer i Östersunds FA-region och över 100 personer i vardera Gällivare, Storuman och Arjeplogs FA-regioner. I ovanstående underlag ingår inte de ca 31 500 personer som bor på öar utan fast landförbindelse i Sveriges skärgårdar.

Av de elever som gick i årskurs 1–6 i grundskolan 2009 hade knappt 7 700 elever, eller ca 1,3 procent, en mil eller mer till sin skola. Det är nästan 400 elever färre än 2008 och ca 2 000 färre än 2002. Cirka 750 elever hade mer än två mils resa till skolan, vilket är en minskning med ca 160 elever sedan 2009 och ca 260 elever sedan 2002. Utöver detta fanns det 2009 också nästan 2 000 barn i årskurs 1–6 i grundskolan som bodde på öar utan fast landförbindelse. Av dessa saknade ca 21 procent, eller drygt 400 elever, skola på den egna ön. De längsta avstånden, två mil eller längre, berör främst elever boende i FA-regioner i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, bl.a. 240 elever i Östersunds FA-region. Även i de flesta andra FA-regioner i nämnda län finns relativt många elever med långa avstånd till den närmaste skolan.

Miljö

Miljödimensionen följs upp med hjälp av indikatorerna *koldioxidutsläpp per invånare och utsläpp av kväveoxider per invånare*. Utsläppen av koldioxid ger en uppfattning om energianvändning, även om mixen av energislag också är betydelsefull. Kväveoxidutsläppen ger en bild av miljöpåverkan.

Rikets genomsnittliga utsläpp av koldioxid per invånare har minskat med ca en procent mellan åren 2000 och 2009. Detta kan till viss del förklaras av en minskad användning av olja för uppvärmning samt utbyggnad av fjärrvärmenätet. Emellertid har efterfrågan på råvaror som exempelvis stål och aluminium ökat och dessutom har flygtrafiken ökat. Karlskogas och Torsbys FA-regioner har den största minskningen av koldioxid (-52 respektive -43 procent) medan FA-regionerna Pajala, Gällivare och Nyköping utmärker sig genom att ha de i särklass största utsläppsökningarna (+44, +50 resp. +69 procent). Både Malmös (-29 procent) och Stockholms (-15 procent) FA-regioner har minskat sina utsläpp samtidigt som Göteborgs FA-region ökat sina utsläpp något (+3 procent). 59 av 72 regioner har någorlunda lika utsläppsnivåer på mellan 4–12 ton/år/person. Utsläppen av koldioxid per invånare är till viss del beroende av regionens branschstruktur vilket framför allt gäller de regioner som har de högsta utsläppsvärdena, där invånarantalet är relativt litet, men med en branschstruktur

³ Tillgänglighet till kommersiell och offentlig service, Tillväxtanalys, Workingpaper/pm 2010:08.

som genererar stora utsläpp. Störst koldioxidutsläpp 2009 hade Nyköpings (96 ton/år/person) och Gotlands (66 ton/år/person) FA-regioner.

Merparten av kväveoxidutsläppen härrör från trafiken, främst från person- och lastbilar. Utsläppen av kväveoxider har under perioden minskat med 26 procent för riket som helhet och detta trots att trafiken har ökat. Orsaker till detta är bl.a. skärpta avgaskrav på personbilar och tunga fordon. Utsläppsminskningen motverkas dock av att trafiken ökar. Utsläppen av kväveoxider är mindre koncentrerade till vissa regioner än koldioxidutsläppen. Alla regioner utom Nyköpings och Kirunas FA-regioner har minskat sina utsläpp av kväveoxider, där framförallt Övertorneås och Arvidsjaurs FA-regioner utmärker sig med en minskning om -46 respektive -45 procent. 56 utav 72 regioner har minskat sina utsläpp av kväveoxider med 20 procent eller mer. Stockholm var den storstadsregion som hade den största minskningen, motsvarande -30 procent. Utsläppen av kväveoxider är relativt jämnt fördelade mellan 0,02 och 0,10 ton/år/person. Tre regioner avviker dock markant från detta mönster, genom att ha höga utsläppsnivåer. Det är Strömstads, Kirunas och Gotlands FA-regioner. Liksom fallet var för koldioxid påverkas utsläppen av regionernas branschstrukturer, där regioner med en relativt liten befolkning och en branschstruktur som bidrar till stora utsläpp av kväveoxider får värden som utmärker sig från mängden.

Internationell jämförelse

I november 2010 kom EU-kommissionens femte rapport om ekonomisk, social och territoriell sammanhållning. Den innehåller en omfattande analys av strukturer och utvecklingstendenser för medlemsländernas regioner⁴ med avseende på konkurrenskraft och konvergens, välfärd och social integration samt en hållbar miljö.

Det kan konstateras att svenska regioners konkurrenskraft är hög i en europeisk jämförelse. I ett sammanfattande konkurrens-

kraftsindex uppvisar Stockholm, Östra Mellansverige, Västsverige och Sydsverige⁵ den högsta konkurrenskraften tillsammans med bl.a. Danmark och Nederländerna, de södra delarna av Finland, Storbritannien och Tyskland. Norra Mellansverige och Mellersta Norrland⁶ är de svenska regioner som har svagast konkurrenskraft, men ligger ändå över det europeiska genomsnittet.

Även i ett index för regional innovationsförmåga återfinns de svenska regionerna i de två bästa kategorierna med hög innovationsförmåga. Detsamma gäller för den regionala innovationspotentialen, vilken sammanfattar indikatorer avseende exempelvis FoU-utgifter, utbildningsnivå och regioners koppling till resten av världen.

Vidare konstateras att svenska regioner har höga andelar utbildade personer inom naturvetenskap och teknik och som arbetar inom yrken som kräver denna typ av arbetskraft. Sysselsättningen inom högteknologiska branscher är dock mycket koncentrerad till storstadsregionerna. Detta regionala mönster delar Sverige med så gott som samtliga EU-länder.

När det gäller andra grundläggande förutsättningar för regional utveckling och tillväxt betonas tillgängligheten till Europas stora marknader med hjälp av olika former av transportinfrastruktur. På grund av de långa avstånden blir tillgängligheten för svenska regioner relativt svag, med undantag för Skåne. Detta kompenseras till viss del av att svenska regioner har högst andel hushåll med tillgång till bredband i Europa. Sverige har dessutom den minsta skillnaden mellan storstads- och landsbygdsregioner i detta avseende.

I analyserna av regional välfärd och social integration beskrivs situationen i svenska regioner som god i de flesta avseenden, vilket sammanfattas av bl.a. Human Development Index och Human Poverty Index. Viktiga undantag från detta förhållande gäller dock den demografiska utvecklingen där en åldrande och minskande befolkning i framförallt landets

⁴ Analysen är i regel genomförd på NUTS 2-nivå, vilket i Sverige sammanfaller med de åtta programområdena för EU:s strukturfonder.

⁵ Östra Mellansverige, dvs. Örebro, Västmanlands, Uppsala, Södermanlands och Östergötlands län. Västsverige, dvs. Hallands och Västra Götalands län. Sydsverige, dvs. Skåne och Blekinge län.

⁶ Norra mellansverige, dvs. Dalarna, Gävleborg och Värmlands län. Mellersta Norrland, dvs. Jämtlands och Västerbottens län.

mer glesbefolkade delar utgör en stor belastning på välfärdssystemen. Den höga ungdomsarbetslösheten är ett annat område där svenska regioner framstår som svaga i europeisk jämförelse. Östra Mellansverige, Sydsverige och Mellersta Norrland tillhör den kategori regioner som har den högsta ungdomsarbetslösheten inom EU.

När det gäller en hållbar utveckling av miljön förefaller svenska regioner ha en bättre situation än stora delar av övriga EU, vilket till viss del beror på de stora ytorna och den glesa befolkningen. I ett sammanfattande index för sårbarhet mot klimatförändring har de södra delarna av landet en låg sårbarhet, medan Övre Norrland och Mellersta Norrland har en medelhög sårbarhet.

Strategier för hållbar regional tillväxt

Det har blivit allt viktigare med ömsesidig samordning av långsiktiga nationella strategier med regionala program och strategier. På så vis skapas bättre förutsättningar för ett långsiktigt hållbart tillväxtarbete. Förbättrad samverkan mellan olika geografiska nivåer skapar nämligen effektivare lösningar och främjar synergier mellan aktörer och sektorer.

Regeringen har i skrivelsen Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning (skr. 2009/10:221) tydliggjort inriktningen av den regionala tillväxtpolitiken. I skrivelsen fastställs att den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 inriktning och dess prioriteringar är fortsatt aktuella och vägledande för det regionala tillväxtarbetet. Inom ramen för prioriteringarna utvecklas vissa delar. Nationella strategin är en plattform för helhetssyn och sektorssamordning för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. De regionala utvecklingsprogrammen (RUP) har motsvarande funktion på regional nivå och ska dessutom ligga till grund för en dialog mellan den nationella och regionala nivån om centrala frågor för en hållbar regional tillväxt.

Det regionala tillväxtarbetet baseras på regionala utvecklingsprogram som styrs av förordningen (2007:713) om regionalt

tillväxtarbete. Dessa utgör långsiktiga regionala strategier för hållbar tillväxt och utveckling som genomförs på regional nivå. Ansvariga för det regionala tillväxtarbetet i länen utarbetar, samordnar och genomför dessa i samverkan med berörda aktörer på lokal, regional, nationell och internationell nivå. Strategierna omfattar bl.a. mål och inriktning för det regionala tillväxtarbetet. Regeringskansliet (Näringsdepartementet) bedriver ett utvecklingsarbete tillsammans med länen som inleddes 2010 avseende formerna för RUP som verktyg.

I juli 2010 beslutade riksdagen om en ny plan- och bygglag (2010:900) med en stärkt strategisk funktion för den kommunala översiktsplanen. Av planen ska det framgå hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen. Vidare ska kommunen vid upprättandet av ett förslag till översiktsplan eller ändring i planen samråda med länsstyrelsen samt berörda kommuner, regionplaneorgan och kommunala organ i övrigt som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och transportinfrastrukturplanering. I detta sammanhang har berörda länsstyrelser, Gotlands kommun, berörda landsting och samverkansorgan fått i uppdrag av regeringen att till Boverket redovisa hur det regionala tillväxtarbetet har samordnats med kommunernas översiktsplanering. Uppdraget ska därefter återrapporteras till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 mars 2012. (se vidare utg. omr. 18, avsnitt 4.)

I skrivelsen En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder (skr. 2008/09:167) slog regeringen fast att Sveriges landsbygder är en viktig resurs för hela landets utveckling och hållbara tillväxt. Regeringen slog dessutom fast att arbetet med landsbygdsfrågor ska bedrivas fortlöpande inom alla politikområden.

Perioden 2011–2013 är viktig för genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen samt arbetet med dess uppföljning och utvärdering. Sverige har fortsatt ansvar inom framför allt havsmiljö-, innovations- och forskningsfrågor samt transportsamarbete. EU-kommissionen har i uppgift att övervaka och rapportera om genomförandet och kom i

juni 2011 med en framstegsrapport (Rapport från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska kommittén samt regionkommittén om genomförandet av EU-strategin för Östersjöregionen, KOM (2011) 381 slutlig). Rapporten redogör för hur projekten framskrider och hur nya samarbetsnätverk har utvecklats eller står under utveckling, till följd av strategins genomförande. Strategin har enligt EU-kommissionen lett till ökad konkret handling, projektgenerering och enhetlig samordning av resurser. Vidare framhålls vikten av politiskt engagemang, ökad koppling till EU 2020, förbättrad samordning av resurser och fastställandet av både kvalitativa och kvantitativa mål samt indikatorer för att kunna mäta framstegen på ett bättre sätt.

Regeringen gav i december 2009 och februari 2010 i uppdrag till ett antal myndigheter att aktivt bidra till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen. Myndigheterna återrapporterade till Regeringskansliet (Utrikes-, Försvars-, Landsbygds-, Miljö- och Näringsdepartementen) i juni 2011 och där framgår bl.a. att myndigheterna är engagerade i nästan samtliga av strategins prioriterade områden. Ett stort antal projekt genomförs inom t.ex. innovationsområdet samt transport-, sjöfart- och sjösäkerhetsområdena. Dessutom genomförs många projekt i samarbete såväl mellan länder som mellan nationell och regional och lokal nivå. Strategiarbetet har i viss mån bidragit till att inte bara etablera projektsamarbete utan också långsiktiga relationer med motsvarande aktörer i andra länder i Östersjöregionen.

I maj 2011 gav regeringen ett uppdrag respektive ett erbjudande till de som är ansvariga för det regionala tillväxtarbetet att i samverkan med berörda aktörer identifiera och redovisa prioriteringar avseende det framtida regionala tillväxtarbetet. Syftet med uppdraget är att bidra till en fördjupad förståelse för länens framtida prioriteringar och kommer att utgöra ett kunskapsunderlag för regeringens fortsatta arbete med att utveckla det regionala tillväxtarbetet. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 december 2011.

Utvecklad styrning och samverkan

Politikens strategier genomförs bl.a. genom en utvecklad styrning av enskilda statliga myndigheter och samordningsuppdrag till flera statliga myndigheter och aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Den utvecklade styrningen och samverkansuppdragen syftar till att stärka genomförandet av strategierna, förbättra koordineringen och skapa synergieffekter mellan olika finansiella resurser samt regionala och nationella program och insatser.

Dialog för hållbar regional tillväxt

Ett ökat regionalt ansvar och inflytande över frågor av betydelse för hållbar regional tillväxt ställer krav på ett väl fungerande samspel mellan den lokala, regionala och nationella nivån. Regeringen anser därför att en kontinuerlig dialog är en viktig förutsättning för detta samspel. Regeringen har under senare år i större utsträckning medverkat till en ökad dialog, på politisk- och tjänstemannanivå. Detta för att utveckla styrningen samt utveckla och sprida kunskap om den regionala tillväxtpolitiken. Dialogen förs med aktörer som medverkar i eller berörs av det regionala tillväxtarbetet på lokal, regional och nationell nivå. Dialogen handlar om strategisk inriktning, prioriteringar, genomförandet av olika insatser, styrningsfrågor samt struktur- och organisationsutveckling.

För att vidareutveckla dialogen mellan den nationella, regionala och lokala nivån inrättade regeringen 2007 ett nationellt forum för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning. Politiska företrädare i respektive län deltar i forumet tillsammans med representanter för regeringen. Under senare tid har diskussionerna inom forumet fokuserat på områden såsom den framtida sammanhållningspolitiken, Europa 2020 och statens regionala organisation.

Myndighetsstrategier för hållbar regional tillväxt

Som ett led i att förtydliga ett antal strategiska statliga myndigheters roller i det regionala tillväxtarbetet gav regeringen, i regleringsbrev

för 2010, dessa i uppdrag att ta fram en långsiktig intern strategi som ska vägleda myndigheten i dess arbete med hållbara regionala tillväxtfrågor. Uppdraget har rapporterats till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i december 2010.

Myndigheterna⁷ har inom sina respektive verksamhetsområden redovisat en långsiktig intern strategi. Ett antal myndigheter lyfter fram att arbetet och syftet med strategin är dubbelriktat. Dels kan den förtydliga vad hållbart regionalt tillväxtarbete är inom myndigheten och på så sätt effektivisera arbetet, dels är den utåtriktad och bidrar till att förtydliga myndighetens roll gentemot andra aktörer såsom andra statliga myndigheter eller organisationer med ansvar för det regionala tillväxtarbetet. Vidare lyfter myndigheterna särskilt fram behovet av att deras insatser relateras till myndighetsgemensamma processer, där även andra myndigheter deltar utifrån sin expertkompetens. Ett utökat regionalt ansvar och inflytande ställer nya krav på myndigheterna att koordinera insatser inom sina områden med de regionala insatserna. En intern strategi hjälper dem att möta dessa krav på ett effektivt sätt. En koppling mellan myndighetsgemensamma processer och regionala strategier, program och insatser anses vara en förutsättning för en tydligare roll och ett framgångsrikt hållbart regionalt tillväxtarbete.

Utveckling av arbetet med innovation och förnyelse

Tillväxtverket har, enligt uppdrag från regeringen i december 2010, till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i februari 2011 inkommit med en återrapportering om länens arbete med innovation och förnyelse.

Tillväxtverket har studerat länens arbete utifrån tre analysperspektiv – omvandling, profilering och styrning. Rapporten visar att de regionalt tillväxtansvariga aktörerna är strategiska samt tar en tydlig och aktiv roll i

projektriggning och projektgenomförande inom området. Det är enligt Tillväxtverket vidare centralt att statliga myndigheter och andra nationella aktörer medverkar i det strategiska arbetet som förs i länen.

Länens arbete med innovation och förnyelse har ett fokus på tidiga skeden i omvandlingsprocessen som idéutveckling och kommersialisering av varor och tjänster. Tillväxtverket menar att en balans mellan insatser i tidiga och senare skeden ökar möjligheterna att optimera insatser som i slutändan ska leda till hållbar tillväxt.

Länens koppling till akademiska miljöer är mycket stark inom området innovation och förnyelse. Samtidigt är det av strategisk betydelse för såväl lokala och regionala som nationella aktörer att analysera var innovationer uppstår och anpassa insatserna därefter eftersom innovationer även uppstår utanför de akademiska miljöerna. Kopplingen mellan regionala och nationella profilmråden är emellertid svag. Detta innebär en missad möjlighet att växla upp insatta resurser och för Sverige innebär det sammantaget en svagare kraftsamling inom nationella profilmråden.

Miljödriven näringslivsutveckling för att stärka näringslivets konkurrenskraft

Inom det regionala tillväxtarbetet bedrivs verksamheter för att stimulera företag till miljödriven näringslivsutveckling och användning av miljöhänsyn som medel för att stärka näringslivets konkurrenskraft.

Tillväxtverket har till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i juni 2011 redovisat ett regeringsuppdrag från december 2010 avseende länens arbete med miljödriven näringslivsutveckling i alla branscher. Tillväxtverket konstaterar att det i hög utsträckning är miljö- och energiteknikfrågorna som ligger i fokus för arbetet. Enligt myndigheten är det dock viktigt att vidga och anpassa verksamheten med miljödriven näringslivsutveckling till övriga branscher.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser har i december 2010 fått regeringens uppdrag att analysera förutsättningarna för miljödriven näringslivsutveckling. En slutrapport av uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Närings-

⁷ Post- och telestyrelsen, Verket för innovationssystem, Invest Sweden, Myndigheten för yrkeshögskolan, Boverket, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Kulturrådet och Svenska filminstitutet.

departementet) i februari 2012. Enligt en delrapport som myndigheten redovisade till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2011 krävs det en mix av styrmedel, såväl generella ekonomiska styrmedel som selektiva styrmedel för att utveckla området. Generella styrmedel och kostnadseffektivitet är viktiga för allokering mellan kända teknologier. Selektiva styrmedel är däremot viktiga för att ta fram nya innovationer, gynna forskning om ny teknik och sprida ny teknik. Enligt Tillväxtanalys är det vidare betydelsefullt med en genomtänkt samordning av insatser mellan aktörer på olika geografiska nivåer.

Utveckling inom kompetensförsörjningsområdet

Regeringen har gett de som ansvarar för regionalt tillväxtarbete i länen i uppdrag att under 2011 fortsätta arbeta med kompetensplattformar för samverkan inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering på kort och lång sikt.

Efter etableringsfasen pågår nu arbetet med kompetensförsörjningsfrågor i alla län. Resultaten av arbetet kommer att återrapporteras till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2012.

Regeringen gav i mars 2010 ett antal myndigheter i uppdrag att samverka för att öka samordningen på nationell nivå inom kompetensförsörjningsområdet. Uppdraget innebär att en gemensam struktur för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan organ med ansvar för regionalt tillväxtarbete i länen, skapas. Syftet med uppdraget är att stärka förutsättningarna för att privat och offentlig verksamhet får tillgång till efterfrågad kompetens och därmed stärka konkurrenskraften och bidra till hållbar nationell och regional tillväxt. Uppdraget ska även bidra till att skapa bättre planeringsförutsättningar och resursutnyttjande avseende offentligt finansierade kompetensförsörjningsinsatser.

I en delrapport som inkom till Regeringskansliet (Arbetsmarknads-, Närings- och Utbildningsdepartementen) i september 2010 framgår att deltagande statliga myndigheter avser att inventera och systematisera befintliga analyser och prognoser av arbetsmarknadens kompetensbehov på kort och lång sikt och se hur de kan

samordnas och presenteras på ett samlat och mer transparent sätt. Myndigheterna ska därutöver identifiera eventuella hinder för samverkan när det gäller offentligt finansierade insatser för kompetensförsörjning. Under arbetet avser myndigheterna föra en kontinuerlig dialog med regionala företrädare och inventera och identifiera hur de i dag arbetar med behovsanalyser och kompetensutvecklingsinsatser. Arbetet kommer även att delrapporteras i september 2011 samt slutredovisas till Regeringskansliet (Arbetsmarknads-, Närings- och Utbildningsdepartementen) i maj 2012.

Utveckling av kulturella och kreativa näringar

Regeringen beslutade i september 2009 om en handlingsplan för kulturella och kreativa näringar. Beslutet har bidragit till att starta processer där kultur-, närings- och den regionala tillväxtpolitiken utvecklar nya samarbetsformer både på nationell, regional och lokal nivå. Regeringsuppdraget från juni 2010 avseende mäklarfunktioner, nätverk och modeller för samverkan syftar till att bygga långsiktigt hållbara system för dessa näringar och stimulera alla län och utpekade nationella aktörer att arbeta strategiskt med kulturella och kreativa näringar.

Tills nu har elva län strategiska planer eller program för kulturella och kreativa näringar. I de resterade tio länen avser man presentera strategier under 2011. Strategierna ser olika ut och utgår från respektive läns förutsättningar. Det handlar bl.a. om att öka möjligheterna för företagare inom kulturella och kreativa områden att nå nya kunder, uppdragsgivare samt vidgade marknader.

Behov av förstärkt arbete med jämställdhetsintegrering

Tillväxtverket har, enligt uppdrag från regeringen i december 2010, till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i april 2011 inkommit med en utredning om förekomsten av ett jämställdhetsperspektiv i det regionala tillväxtarbetet.

Tillväxtverket konstaterar i rapporten att arbetet med jämställdhetsintegrering på den

regionala nivån har tappat fart och att det återstår mycket arbete för att jämställdhet ska vara integrerat i det regionala tillväxtarbetet. Engagemanget och arbetet med jämställdhetsintegrering varierar över landet. Rapporten visar också att roll- och ansvarsfördelningen för jämställdhetsintegrering behöver tydliggöras på regional nivå. Länsstyrelserna har, enligt Tillväxtverket, generellt sett kommit längre i jämställdhetsarbetet än vad berörda landsting, Gotlands kommun och samverkansorganen har. Det framgår också att det finns behov av utbildning och ökad kunskap om jämställdhet bl.a. på styr- och ledningsnivå inom organisationer som arbetar med hållbar regional tillväxt.

Ökat fokus på lärande inom det regionala tillväxtarbetet

Organisationer med ansvar för det regionala tillväxtarbetet i samtliga län har enligt uppdrag från regeringen i december 2010, och de riktlinjer Tillväxtverket tagit fram, upprättat en plan för uppföljning, utvärdering, analys och lärande (lärandeplan) av det regionala tillväxtarbetet i länet. Lärandeplanerna har redovisats till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2011 och visar att kvaliteten och omfattningen varierar mellan länen. Framtagandet av lärandeplanerna har bidragit till ett ökat fokus på bl.a. strategiskt arbete med omvärldsbevakning, aktörsdialog och samverkan mellan finansierare samt uppföljning och utvärdering av det regionala program- och strategiarbetet. Ett ökat mandat för länen att arbeta med lärande kan vidare ge ett mer samlat grepp regionalt kring analys, uppföljning och utvärderingsarbetet.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser har 2011 fått i uppdrag av regeringen att lämna förslag till hur lärandet inom den regionala tillväxtpolitiken kan utvecklas. Myndigheten ska bl.a. analysera hur lärens lärandeplaner och följeforskningen inom strukturfondsprogrammen kan utvecklas. Uppdraget ska redovisas i en slutrapport till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i december 2012.

Program och verktyg för hållbar regional tillväxt

Regional projektverksamhet

Medel för regional projektverksamhet har under 2010 beviljats av länsstyrelser, samverkansorgan och regionala självstyrelseorgan.

Samtliga insatser som inkluderas i redovisningen av regional projektverksamhet är finansierade av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* och är dessutom medfinansierade av olika aktörer. Insatserna är ofta medfinansierade av anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013*. Andra medfinansierare är bl.a. statliga myndigheter, samverkansorgan, landsting, kommuner och privata aktörer.⁸

I diagram 2.3 redovisas fördelningen av den totala finansieringen av regional projektverksamhet, som uppgår till 4 287 miljoner kronor för 2010, fördelat på den nationella strategins prioriteringar. Huvudsakliga prioriteringar har varit:

- *Innovation och förnyelse* (dvs. Innovativa miljöer och Entreprenörskap) med 67 procent, 2 851 miljoner kronor.
- *Tillgänglighet* (dvs. Regionförstoring och Ett utvecklat informationssamhälle) med 12 procent, 542 miljoner kronor.
- *Strategiskt gränsöverskridande samarbete* med 11 procent, 460 miljoner kronor.
- *Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud* med 6 procent, 259 miljoner kronor.⁹

I diagram 2.4 redovisas den totala volymen av beslutade medel om regional projektverksamhet per anslag eller medfinansier som uppgår till 4 287 miljoner kronor för 2010.¹⁰ Av finansieringen kommer bl.a.:

⁸ Uppgifterna är hämtade från rapporten Uppföljning och resultatvärdering av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet som Tillväxtverket publicerade i juni 2011 (rapport 0091).

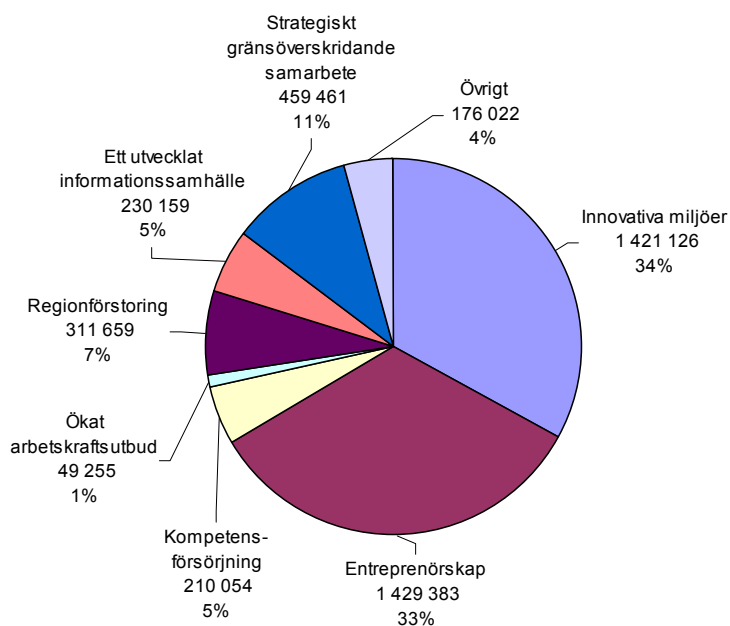
⁹ Insatser inom dessa områden sker till stor del inom ramen för det nationella strukturfondsprogrammet (Europeiska socialfonden).

¹⁰ Beloppen nedan är avrundade.

- 38 procent, 1 631 miljoner kronor, från statliga medel (dvs. Anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* och Staten övrigt).
- 36 procent, 1 550 miljoner kronor, från EU-medel.¹¹
- 15 procent, 664 miljoner kronor, från kommuner, landsting, samverkansorgan och regionala självstyrelseorgan.
- 5 procent, 198 miljoner kronor, från privat finansiering.
- 6 procent, 244 miljoner kronor, från övrig finansiering (bl.a. utländska finansiärer inom EU:s territoriella samarbetsprogram).

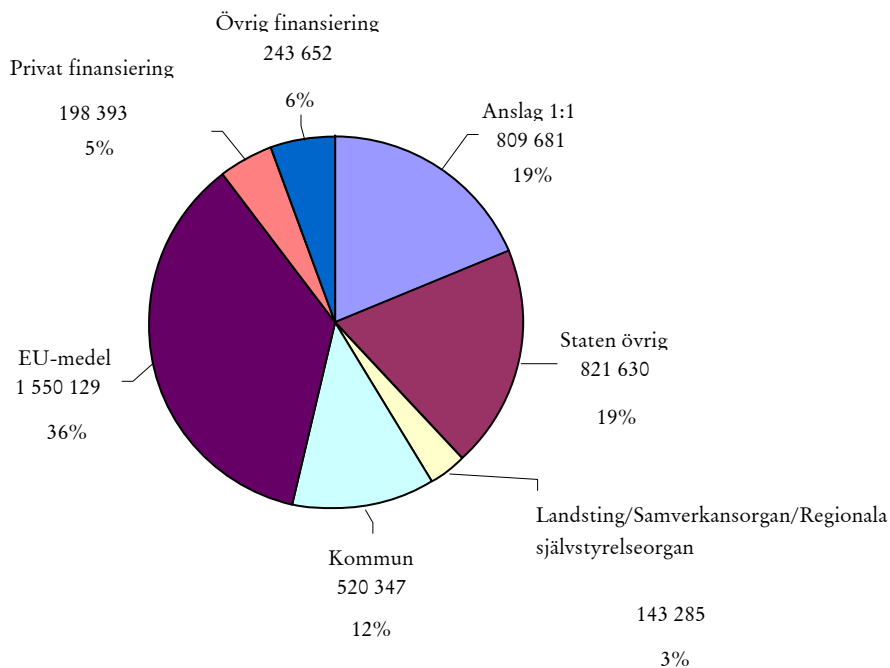
¹¹ Med EU-medel avses främst medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013 inklusive medel från program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet, Europeiska socialfonden perioden 2007–2013 och landsbygdsprogrammet 2007–2013.

Diagram 2.3 Total finansiering av regional projektverksamhet 2010 fördelat på nationella strategins prioriteringar, i tusental kronor och procent

Källa: Tillväxtverket.

Diagram 2.4 Total finansiering av regional projektverksamhet 2010 per anslag/medfinansiar, i tusental kronor och procent

Källa: Tillväxtverket.

De medel som avser statlig medfinansiering om 1 631 miljoner kronor innefattar anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* om 810 miljoner kronor och övrig statlig medfinansiering om 821 miljoner kronor. I tabell 2.6 redovisas de största finansierarna inom övrig statlig medfinansiering vilka är universitet och högskolor, Vinnova och Tillväxtverket.

Tabell 2.6 De största medfinansierarna inom övrig statlig finansiering 2010

Nr	Medfinansierare	mnr
1	Universitet och högskolor	193
2	Vinnova	98
3	Tillväxtverket	74
4	ALMI Företagspartner AB	40
5	Arbetsförmedlingen	37
6	Trafikverket	29
7	Energimyndigheten	17
8	Innovationsbron	16
9	Övriga	93
TOTALT		597

Källa: Tillväxtverket.

Fördelningen av beslutade regionala projektmedel 2010 inom anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* kan sorteras efter de s.k. nationella ämneskategorierna, vilket möjliggör en mer finfördelad redovisning av insatserna. I tabell 2.7 framgår fördelningen mellan ämneskategorierna. Den totala insatsen är emellertid högre än angiva belopp eftersom insatserna medfinansieras av olika aktörer.

I tabell 2.8 redovisas beslutade regionala projektmedel inom anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*, som 2010 uppgår till ca 810 miljoner kronor, fördelat på respektive län och nationella strategins prioriteringar. Området *innovation och förnyelse* har varit prioriterat.

Tabell 2.7 Regional projektverksamhet finansierad av anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder sorterat efter de s.k. nationella ämneskategorierna 2010

Nationell ämneskategori	mnr
Främjande av samarbete, kunskapsutveckling och kunskapsutbyte inom innovationsområdet	89
FoU-verksamhet i forskningscentrum	46
Utveckling av förutsättningar för innovation (t.ex. utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser)	38
Främjande av miljövänliga tjänster, produkter och produktionsprocesser i små och medelstora företag	30
Övriga åtgärder för att stimulera entreprenörskap (t.ex. attitydpåverkande insatser)	55
Insatser för utveckling av existerande företag	38
Kapitalförsörjningsinsatser för små och medelstora företag	32
Energi	20
Turism	71
Kultur	25
Kompetensförsörjning	65
Informationssamhället	34
Transport/regionförstoring (t.ex. samverkanslösningar mellan olika transportslag)	53
Övrigt	214
TOTALT	810

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 2.8 Beslutade regionala projektmedel från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder 2010 fördelat på respektive län och den nationella strategins prioriteringar

Tusentals kronor (avrundade belopp)

Nationell prioritering/ Län	Innovation och förnyelse		Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud		Tillgänglighet		Strategiskt gränsöverskridande samarbete	Saknas uppgift	Totalt
	Innovativa miljöer	Entreprenörskap	Kompetensförsörjning	Ökat arbetskraftsutbud	Regionförstoring	Ett utvecklat informations-samhälle			
Stockholm	725	50	4 691	925	1 900	500	291	425	9 507
Uppsala	2 540	3 376	560	290	0	0	1 130	2 856	10 752
Södermanland	3 555	10 074	200	0	0	0	284	1 633	15 746
Östergötland	1 901	8 066	2 891	595	1 740	0	225	899	16 317
Jönköping	4 098	16 518	1 102	430	850	0	1 479	5 632	30 110
Kronoberg	906	4 811	100	0	0	1 518	0	1 337	8 672
Kalmar	6 602	10 001	4 921	170	1 676	765	3 128	2 201	29 464
Skåne	11 830	3 750	750	130	430	0	12	2 600	19 502
Halland	515	1 250	230	0	0	0	80	289	2 364
Västra Götaland	16 857	27 832	0	475	75	227	1 909	2 137	49 512
Gotland	5 205	2 873	354	49	280	652	5 408	3 372	18 192
Blekinge	10 585	11 693	895	0	150	2 980	680	1 490	28 472
Örebro	7 342	10 278	2 618	0	1 778	7 000	0	2 497	31 513
Värmland	6 535	14 927	790	0	4 250	2 191	2 857	3 968	35 518
Västmanland	3 041	19 157	6 262	1 423	142	0	817	2 077	32 918
Dalarna	20 143	23 644	5 604	475	8 250	0	4 168	10 575	72 859
Gävleborg	29 158	38 726	4 742	3 756	1 973	430	1 378	3 841	84 003
Västernorrland	19 200	11 574	15 409	4 625	2 540	15 569	12 963	5 859	87 738
Jämtland	43 251	4 065	2 974	0	2 400	0	5 509	3 623	61 822
Västerbotten	38 536	36 857	3 129	1 583	10 743	1 350	14 368	7 605	114 171
Norrbotten	8 045	9 266	1 485	128	14 000	1 234	9 180	7 191	50 528
Summa	240 570	268 787	59 705	15 054	53 177	34 416	65 866	72 105	809 681

Källa: Tillväxtverket.

EU:s strukturfondsprogram perioden 2007–2013

För programperioden 2007–2013 har Sverige tilldelats medel från EU:s två strukturfonder: Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) och Europeiska socialfonden (ESF) (se utgiftsområde 14 Arbetsmarknad och arbetsliv). Medlen från ERUF fördelas till ett antal program inom de två målen Regional konkurrenskraft och sysselsättning och Europeiskt territoriellt samarbete. Strukturfondsprogrammen för dessa två mål täcker geografiskt hela Sverige.

Regionala strukturfondsprogram för regional konkurrenskraft och sysselsättning

EU-ramen (ERUF) för de åtta regionala strukturfondsprogrammen 2007–2013 är ca 8,4 miljarder kronor. Dessa medel beräknas medfinansieras med nationella offentliga medel om ca 9,8 miljarder kronor. Näringslivets deltagande i programmen är av stor betydelse. Enligt en indikativ uppskattning kommer näringslivets medfinansiering att uppgå till ca 4,3 miljarder kronor. Den totala omslutningen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen beräknas därmed uppgå till ca 22,6 miljarder

kronor (EU-medel, svenska offentliga medel samt privat medfinansiering).

Till och med 2010 uppgår beslut om medel från ERUF i de åtta regionala strukturfondsprogrammen till ca 6,6 miljarder kronor och beslut om nationell offentlig medfinansiering uppgår till ca 7,6 miljarder kronor. Den beslutade privata medfinansieringen uppgår till ca 2,2 miljarder kronor.

De första utbetalningarna av EU-medel till projektägare gjordes under 2008. Till och med 2010 uppgår utbetalningarna till ca 2,8 miljarder kronor, vilket motsvarar 34 procent av EU-ramen. Utbetalningarna av nationell offentlig medfinansiering uppgår till ca 3,8 miljarder kronor och motsvarande siffra för de privata medlen är 0,9 miljarder kronor t.o.m. 2010.

I samband med framtagandet av de åtta regionala strukturfondsprogrammen för perioden 2007–2013 gav Sverige information till Europeiska kommissionen om beslutens indikativa fördelning mellan programmens områden. Varje år redovisas det ackumulerade utfallet till Europeiska kommissionen. De mest prioriterade och ekonomisk största områdena framgår av tabell 2.9. Totalt har ca 4,2 miljarder kronor beslutats inom områdena forskning och utveckling, innovation och entreprenörskap. Även inom transport har en stor andel av medlen beslutats. Inom områdena förnybar energi och energieffektivitet är beslutsfattandet relativt lågt, 14 procent i förhållande till den indikativa fördelningen.¹²

Tabell 2.9 Indikativ fördelning 2007–2013 mellan de mest prioriterade områdena i de regionala strukturfondsprogrammen t.o.m. 2010

Miljoner kronor (avrundade belopp)

Prioriterade områden	Indikativ fördelning av strukturfondsmedel	Fördelning beslutade strukturfondsmedel
Forskning och utveckling, innovation samt entreprenörskap	5 400	4 200
Förnybar energi och energieffektivitet	500	70
Turism, kultur och storstad	500	470
Informationssamhället	900	420
Transport	600	900
Summa	7 900	6 060

Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.10 redovisas de beslutade medlen inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen fördelat på nationella strategins prioriterade områden.

Tabell 2.10 Fördelning av beslutade medel 2007–2013 på vissa av den nationella strategins prioriterade områden i de regionala strukturfondsprogrammen t.o.m. 2010¹

Miljoner kronor (avrundade belopp)

Nationella strategins prioriterade områden	Fördelning beslutade strukturfondsmedel	Fördelning beslutade nationella offentliga medel ²	Totalt beslutade medel
Innovation och förnyelse, varav:	5 394	6 118	11 512
Innovativa miljöer	2 227	2 603	4 830
Entreprenörskap	3 167	3 515	6 682
Tillgänglighet, varav:	1 619	1 961	3 580
Regionförstoring	1 160	1 473	2 633
Ett utvecklat informationssamhälle	459	488	947
Summa	7 013	8 079	15 092

¹ Det prioriterade området kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud finansieras i huvudsak inom det nationella strukturfondsprogrammet (ESF). Se tabell 2.12 avseende det prioriterade området strategiskt gränsöverskridande samarbete.

² I dessa belopp ingår bl.a. medfinansieringen från anslaget 1:1 Regionala tillväxtåtgärder.

Källa: Tillväxtverket.

Insatser för att öka det regionala utbudet av ägarkapital inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen

Inom ramen för de åtta regionala strukturfondsprogrammen har det avsatts EU-medel till insatser som syftar till att öka det regionala utbudet av ägarkapital till nya och växande små- och medelstora företag. Totalt avses ca 2,5 miljarder kronor satsas i företag, varav ca

¹² Insatser inom dessa prioriterade områden redovisas även inom området Forskning och utveckling, innovation samt entreprenörskap. Detta medför att insatserna inom områdena förnybar energi och energieffektivitet samt informationssamhället totalt sett är större än vad som anges ovan.

0,7 miljarder kronor från de åtta regionala strukturfondsprogrammen, ca 0,7 miljarder kronor från nationella offentliga aktörer och ca 1,1 miljarder från privata aktörer. Möjligheten att besluta om medel till projekt för att förbättra kapitalförsörjningen för företag är ett led i att ge finansiering i andra former än bidrag, såsom lån, garantier och riskkapital. Till och med slutet av 2010 har ca 1 000 förfrågningar om finansiering inkommit till fonderna och 92 investeringar för ca 589 miljoner kronor genomförts. 17 procent av EU-medlen är därmed investerade. I de tolv fondprojekten utgör beslutade medel mellan 11 och 65 procent av de totala projektmedlen.

De största medfinansierarna inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen

De 20 största nationella offentliga medfinansierarna inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen står för ca 3,3 miljarder kronor av den totala medfinansieringen på ca 7,6 miljarder kronor (se tabell 2.11).

Störst medfinansier är ALMI Företagspartner AB som via sitt dotterbolag ALMI Invest AB tillsammans med Norrlandsfonden, Sjätte AP-fonden och Innovationsbron AB ingår som förvaltare/projektägare till de 12 riskkapitalfonder som under 2009 etablerats inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen. Länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands län och samverkansorganet i Västerbottens län är stora medfinansierare från anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Verket för innovationssystem är tillsammans med ett antal universitet stora medfinansierare inom projekt som främjar forskning och utveckling samt innovation.

Tabell 2.11 De 20 största medfinansierarna inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen för regional konkurrenskraft och sysselsättning, beslutade medel t.o.m. 2010

Nr	Medfinansierare	mnr
1	ALMI Företagspartner AB	446
2	Länsstyrelsen i Norrbottens län	252
3	Trafikverket	248
4	Länsstyrelsen i Västernorrlands län	188
5	Länsstyrelsen i Västerbottens län	185
6	Verket för innovationssystem	173
7	Länsstyrelsen i Jämtlands län	164
8	Luleå tekniska universitet	160
9	Länsstyrelsen i Västerbottens län	152
10	Umeå universitet	149
11	Mittuniversitetet	135
12	Region Gävleborg	127
13	Innovationsbron	124
14	Skellefteå kommun	123
15	Umeå kommun	123
16	Region Dalarna	122
17	Västra Götalands regionen	118
18	Region Värmland	116
19	Sjätte AP-fonden	100
20	Västerbottens läns landsting	92
TOTALT		3 297

Källa: Tillväxtverket.

Mål och hittillsvarande resultat inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen

Insatserna inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen förväntas enligt programdokumentet bidra till totalt 33 800 nya arbetstillfällen och 18 300 nya företag. Vidare förväntas 17 300 företag delta i insatserna. Målsättningen är att nära hälften av dessa arbetstillfällen och nya/deltagande företag ska tillfalla respektive ägas av kvinnor och den andra hälften av män när programperioden summeras.

De hittills redovisade resultaten av dessa är att de åtta regionala strukturfondsprogrammen har bidragit till ca 6 000 nya arbetstillfällen för kvinnor och ca 8 000 för män. De har även bidragit till ca 6 000 nya företag, ca 2 500 för kvinnor och ca 3 500 för män. Vidare har ca 18 000 företag deltagit i insatserna. Uppgifterna baseras på rapporter från projekten. Tidigare gjorda utvärderingar visar dock att rapporterade resultat innehåller överskattningar.

Territoriella samarbetsprogram

Sverige deltar i tretton program inom ramen för det europeiska territoriella samarbetet. Sex av dessa är gränsregionala program: Nord, Botnia-Atlantica, Sverige-Norge och Öresund-Katte-gatt-Skagerrak, Central Baltic och South Baltic. EU-ramen för dessa program uppgår till ca 3,4 miljarder kronor för 2007–2013. Av dessa är det endast Sverige-Norge (335 miljoner kronor i ERUF-ram) som betalas ut genom statens budget.

Sverige deltar i tre transnationella program: Norra Periferin, Östersjön och Nordsjön. Ramen (ERUF) för dessa program uppgår till ca 3,4 miljarder kronor.

Insatserna inom de gränsregionala och transnationella programmen ska bidra till ökad gränsöverskridande samverkan för att bl.a. stärka innovativa miljöer och främja nätverk och samverkan i näringslivet. Vidare förväntas programmen bidra till gränsöverskridande samverkanslösningar för att öka tillgången till samhällservice, ökad tillgänglighet samt fördjupat samarbete kring miljöproblematiken i Östersjön och Nordsjön.

Till och med 2010 har beslut fattats om medel från ERUF i de nio gränsregionala och transnationella programmen om ca 4,9 miljarder kronor

vilket motsvarar 72 procent av EU-ramen. I programmen utgör beslutade medel mellan 55 och 80 procent av de totala projektmedlen. De första utbetalningarna av EU-medel till projektägare gjordes först under 2009. Till och med 2010 uppgår utbetalningarna till ca 653 miljoner kronor, vilket motsvarar ca 10 procent av EU-ramen.

I de gränsregionala och transnationella programmen som Sverige deltar i har t.o.m. 2010 totalt 664 projekt beviljats medel. I dessa projekt deltar partners från Sverige i 541 projekt. Av dessa projekt bedöms ca 90 procent av projekten bidra till den nationella strategins prioriteringar (se tabell 2.12).

Sveriges deltar även i programmet Kolarctic, som finansieras inom ramen för EU:s samarbete över sina externa gränser, ENPI (European Neighbourhood and Partnership Instrument). Programmet syftar till att stärka samarbetet mellan Nordkalotten och nordvästra Ryssland. I Sverige omfattas Norrbottens län och i viss mån Västerbottens län av programmet. De första projektbesluten fattades 2010. Till och med 2010 har beslut fattats om 17 miljoner kronor, vilket motsvarar 7 procent av EU-ramen.

Tabell 2.12 De territoriella programmens bidrag till nationella strategin, antal projekt per riktlinje, t.o.m. 2010

Riktlinje	Gräns-regionala	Trans-nationella	Inter-regionala	Summa
1 Minimera gränshinder för gränspendlare och näringsliv med gränsöverskridande verksamhet	30			30
2 Främja gränsöverskridande nätverk mellan företag	69	18	6	93
3 Utveckla gränsöverskridande samverkanslösningar för att öka tillgången till viktiga samhällsfunktioner	62	15		77
4 Främja fördjupat samarbete över nationsgränserna för att stärka innovativa miljöer	91	25	27	143
5 Bidra till att förbättra kommunikationer mellan de nordiska storstadsregionerna	7	3		10
6 Främja satsningar på sjömotorvägar över Östersjön för att effektivisera transportererna inom EU och stärka perifera regioners tillgänglighet	7	6		13
7 Främja fördjupat samarbete över nationsgränser för ett hållbart och innovativt nyttjande och utveckling av naturresurser, kultur och kulturarv	138	32	23	193
8 Främja fördjupat samarbete kring miljöproblematiken i Östersjön och Nordsjön	32	32		64
Summa antal projekt	436	131	56	623

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning och utvärdering

Under programperioden 2007–2013 utvärderas strukturfondsprogrammen kontinuerligt. Ett av syftena med utvärderingarna är att skapa förutsättningar för ett kontinuerligt lärande genom att erfarenheter och kunskaper förmedlas och sprids till de aktörer som deltar i genomförandet av programmen. Utvärderingsinsatser genomförs på både program- och projektnivå.

Nedan sammanfattas resultaten t.o.m. våren 2011.

Utvärdering av insatser inom de åtta regionala strukturfondsprogrammen under programperioden 2007–2013

Sedan 2008 har de åtta programmen utvärderats av följeforskare. Våren 2011 presenterades den fjärde och sista utvärderingen från följeforskningen för respektive program. Syftet med dessa utvärderingar är att ge en samlad bild av hur de olika programmen utvecklats fram till våren 2011 och att ge input till en dialog om hur programmets innehåll och genomförande kan stärkas och utvecklas inför den avslutande delen av programperioden. En övergripande slutsats är att programmen fungerar väl och drivs i linje med intentionerna men att det finns förbättringspotential.

Utvärderingarna visar att det på programnivå finns stora skillnader både vad gäller genomförande och resultat. En slutsats är att om programmen ska ha en möjlighet att nå inte bara de kvantitativa programmålen utan också ha en långsiktig och strukturell påverkan så måste programmets insatser koncentreras till några få områden och även kopplas ihop med andra insatser och resurser med liknande mål på nationell och internationell nivå.

Genomgående konstaterar följeforskarna att strukturfondsfinansieringen verkar ha haft stor betydelse för de flesta av projekten. Resultaten är dock osäkra, dels för att endast en mindre del av projekten är avslutade, dels för att många resultat kommer långt efter att projekten avslutats. Det förefaller som om den globala ekonomiska krisen 2008–2009 till viss del påverkat projektens resultat i negativ riktning. Den påverkade företagets intresse och möjligheter att delta i projekten.

Följeforskarna anser att strukturfonderna skapar det största mervärdet i de projekt som är nyskapande. Här finns få andra befintliga aktörer

som skulle kunna gå in och ta på sig finansieringen. Samtidigt konstateras att resultaten från innovativa och strategiska forsknings- och utvecklingsprojekt, som möjliggjorts av strukturfondsprogrammen, tar tid och att det kan vara ett problem att projekten i de flesta fall avslutas efter tre år.

Följeforskarna slutsats är att det finns utrymme för ytterligare strategisk prioritering och förbättrad styrning av projekten. Trots detta anser de att flera av programmets projekt har en långsiktig potential.

Följeforskarna har också studerat de horisontella kriterierna jämställdhet mellan kvinnor och män, integration och mångfald och förbättrad miljö. En slutsats som de drar är att det har skett tydliga förbättringar vad gäller integration av miljö- och jämställdhetsaspekter under innevarande programperiod, men att det trots detta behövs ökad styrning för integrering av de horisontella kriterierna i projekten. För att få ett verkligt genomslag är det nödvändigt att ge stöd till de utvecklingsansvariga så att kriterierna arbetas in redan under planeringsfasen av projekten.

Utvärdering av insatser inom riskkapitalfonder under programperioden 2000–2006

I Sverige genomfördes, under programperioden 2000–2006, de första tre riskkapitalfonderna finansierade av den europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF). Arbetet startade 2005 och den totala investeringen uppgick till 112 miljoner kronor i 62 bolag. Investeringarna har genomförts tillsammans med 49 privata samarbetspartners. Merparten av alla företag som erhållit investeringar har varit mikroföretag med 0–9 anställda. De tre riskkapitalfonderna startades inom dåvarande mål 2 i Västsverige, Gotland och Mellersta norrland, där regionala Almi-bolag startade dotterbolag som förvaltade partnerskapsfonder.¹³

Tillväxtverkets utvärdering visar att fonderna genom sina investeringar bidragit till att öka volymen av riskkapital till små och medelstora företag i regionerna.¹⁴ Detta gäller särskilt

¹³ Almi Företagspartner Örebro AB startade det helägda dotterbolaget Vestra Partnerinvest, Almi Företagspartner Mitt AB det helägda dotterbolaget Saminvest och Almi Företagspartner Gotland AB startade Region Invest AB.

¹⁴ Utvärdering – Pilotsatsning på regionala investeringsfonder, april 2011.

investeringar i tidiga skeden. Utvärderarna anser att fonderna förefaller ha tillgodosett ett kapitalbehov som tidigare inte har kunnat tillgodoses. Bedömningen görs att fonderna på kort sikt har stimulerat tillförseln av kapital till regionerna samt att investeringar har kommit till stånd och även tidigarelagts.

På längre sikt kan dock utvärderarna ännu inte avgöra om fonderna kommer att generera avkastning på portföljnivå.

Central projektverksamhet

Under 2010 har regeringen och Tillväxtverket fattat beslut om totalt ca 91 miljoner kronor till central projektverksamhet inom anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*. Därtill har Tillväxtverket fördelat verksamhetsbidrag till resurscentra för kvinnor med 50,5 miljoner kronor. Regeringen har bl.a. tilldelat riksorganisationen Hela Sverige ska leva 30 miljoner kronor för perioden 2011–2012 till insatser som ska stimulera och stödja lokal utveckling i alla delar av landet med fokus på lokala servicelösningar samt hållbara miljö- och energilösningar på lokal nivå.

Under 2010 har Tillväxtverket bedrivit central projektverksamhet, finansierat av anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder*, genom programmen: Produktutveckling i små företag – av varor och tjänster, Regionalt klusterprogram samt Lokalt och regionalt tillväxtarbete.

Produktutveckling i små företag

Under 2010 beviljade Tillväxtverket bidrag från produktutvecklingsprogrammet till 230 små företag om totalt 58,9 miljoner kronor. Tillväxtverket har undersökt betydelsen av insatsen för 147 av de 257 företag som beviljades medel 2007 (Tillväxtverket, Info 0238). Majoriteten av företagen uppger att produktutvecklingsbidraget har varit mycket viktigt för deras utvecklingsinsats. Den genomsnittliga omsättningen på den produkt som utvecklades hos de tillfrågade företagen beräknas öka från 1,9 miljoner kronor 2007 till 9 miljoner kronor 2013.

Regionala klusterprogrammet

Under perioden 2006–2010 har Tillväxtverket genomfört ett regionalt klusterprogram. Totalt omfattade programmet insatser för 61 miljoner kronor. Insatserna har riktats till klusterinitiativ som består av små och medelstora företag. Viktiga förutsättningar för programmet var dels att klusterinitiativen skulle vara regionalt förankrade och en strategisk del i det regionala tillväxtarbetet, dels att de skulle ha ett starkt företagsengagemang.

Tillväxtverket har låtit utvärdera programmet under 2011 (Tillväxtverket 0093 Programutvärdering klusterprogrammet). Utvärderarna bedömer att målet för programmet är uppfyllt och att insatser inom programmet bl.a. har bidragit till ny kompetens, kompetensutveckling och nätverk för de inblandade företagen. Programmet har, enligt utvärderarna, dessutom bidragit till att öka samordningen mellan nationella och regionala insatser inom området.

Lokalt och regionalt tillväxtarbete

Under perioden 2008–2010 har Tillväxtverket genomfört ett program för lokalt och regionalt tillväxtarbete. Inom programmet har totalt 30 miljoner kronor beviljats. Syftet har varit att öka näringslivets konkurrenskraft samt att öka lärandet kring lokalt och regionalt tillväxtarbete.

Tillväxtverket har låtit utvärdera programmet under 2011 i syfte att se om det genom sin finansiering når projekt som stöttar tillväxtprocesser och skapar lärande (Slututvärdering programmet för lokalt och regionalt tillväxtarbete, april 2011). Utvärderarna anser att programmet prioriterar strategiska projekt samt fångar upp och sprider erfarenheter och lärdomar från projekten till andra. De ser vidare en potential i att programmet utvecklar detta ytterligare för att stärka hållbart lokalt och regionalt tillväxtarbete.

Resurscentra för kvinnor

I december 2009 fattade regeringen beslut om ett treårigt verksamhetsbidrag till resurscentra för kvinnor på sammanlagt 108 miljoner kronor under perioden 2009–2012. Härmed upphörde

den tidigare ettåriga projekt- och basfinansieringen till verksamheten. Genom regeringsbeslutet förtydligades mål och inriktning för verksamheten. Målet är att resurscentra för kvinnor ska bidra till jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet genom att synliggöra kvinnors villkor och öka kvinnors inflytande. Verksamheten ska prioritera insatser inom följande områden: entreprenörskap och innovativa miljöer, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud, tillgänglighet, strategiskt gränsöverskridande samarbete samt landsbygdsutveckling.

Under 2010 fattade Tillväxtverket 17 beslut om verksamhetsbidrag för 50,5 miljoner kronor fördelat på 14 län, vilket omfattar 49 resurscentra för kvinnor. Den sammanlagda finansieringen för de verksamheter som Tillväxtverket och andra finansiärer beviljat under 2010 uppgår till ca 56,6 miljoner kronor. Finansiärer av verksamheten är förutom Tillväxtverket även bl.a. EU:s strukturfondsprogram, Arbetsförmedlingen, universitet, länsstyrelser, landsting, samverkansorgan och kommuner.

Regionala företagsstöd

Med regionala företagsstöd avses bidrag i form av de s.k. selektiva regionala företagsstöden regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag och såddfinansiering. Dessutom avses det generella regionala företagsstödet transportbidrag.

Investeringar som erhåller regionala företagsstöd finansieras till största delen av företagen själva eller via den reguljära kapitalmarknaden.

Sverige får ha nationella stödområden som omfattar 15,3 procent av befolkningen. Indelningen framgår av förordningen (1999:1382) om stödområden för vissa regionala företagsstöd.

Flertalet offentliga insatser för kapitalförsörjning till företag har gjorts inom utgiftsområde 24 Näringsliv.

Resultatindikatorer

Resultatindikatorerna för de selektiva regionala företagsstöden, förutom såddfinansiering, är förväntat antal nya arbetstillfällen uppdelat på kvinnor och män, genomsnittlig subvention per förväntad ny årsarbetskraft samt totalbeloppet

för de investeringar som beräknas delfinansieras av stöden.

För samtliga regionala företagsstöd finns också indikatorer över antalet anställda kvinnor och män samt könsfördelningen i såväl ledning som styrelse i de stödmottagande företagen.

För regionalt investeringsstöd, sysselsättningsbidrag och regionalt bidrag till företagsutveckling finns även resultatindikatorer avseende den ekonomiska tillväxtaspekten såsom förädlingsvärde, omsättning och vinstmarginal hos de företag som erhållit stöd.

Statistiken för de selektiva regionala företagsstöden avser beviljade stöd under 2010. Statistiken för transportbidrag avser utbetalda medel 2010, eftersom beslut om och utbetalning av transportbidrag fattas vid samma tillfälle.¹⁵

I tabell 2.13 redovisas vissa resultatindikatorer och i tabell 2.14 redovisas beviljade selektiva regionala företagsstöd under 2010 fördelade på län.

Tabell 2.13 Vissa resultatindikatorer om beviljade selektiva regionala företagsstöd 2007–2010¹

	2007	2008	2009	2010
Beviljat belopp (mnkr)	550	664	583	613
Beräknat antal nya arbetstillfällen totalt ²	3 619	3 904	3 249	4 905
Beräknat antal nya arbetstillfällen kvinnor ²	1 504	1 628	1 323	1 904
Beräknat antal nya arbetstillfällen män ²	2 115	2 276	1 926	3 001
Genomsnittlig subvention per förväntad ny årsarbetskraft (tkr) ²	141	160	161	112
Investeringar som beräknas delfinansieras med de selektiva regionala företagsstöden (mnkr) ³	2 558	3 205	2 156	2 448

¹ Regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag och såddfinansiering.

² Exkl. såddfinansiering eftersom detta inte beräknas.

³ Exkl. sysselsättningsbidrag.

Källa: Tillväxtverket.

¹⁵ Uppgifterna är hämtade från rapporten Uppföljning och resultatvärdering av regionala företagsstöd och stöd till projektverksamhet som Tillväxtverket publicerade i juni 2011 (rapport 0091). Beloppen i texten nedan är avrundade.

Tabell 2.14 Beviljade selektiva regionala företagsstöd av länsstyrelser, regionala självstyrelseorgan, samverkansorganen i Kalmar och Gotlands län samt Tillväxtverket under 2010 fördelade på län

Län	Regionalt investeringsstöd (mnkr)	Regionalt bidrag till företagsutveckling (mnkr)	Sysselsättningsbidrag (mnkr)	Såddfinansiering (mnkr)	Beräknad sysselsättningsökning ¹	Beräknad subvention per arbetstillfälle ¹ (tkr)	Summa (mnkr)
Stockholm	0	0,02	0	0,25	10	2	0,27
Uppsala	0	1,20	0	0,04	6	200	1,24
Södermanland	0	0	0	0	0	-	0
Östergötland	0	0	0	0,75	0	-	0,75
Jönköping	0	4,11	0	0	118	35	4,11
Kronoberg	0	0	0	0	0	0	0
Kalmar	2,30	16,64	0	2,90	750	25	21,84
Skåne	0	0,02	0	0	2	10	0,02
Halland	0	0,15	0	0	9	17	0,15
Västra Götaland	7,00	12,48	0	19,22	457	43	38,7
Gotland	0	1,43	0	0	19	75	1,43
Blekinge	0	6,72	0	0,19	129	52	6,91
Örebro	0	14,56	0	0	513	28	14,56
Värmland	38,43	14,69	0	0,50	259	205	53,62
Västmanland	0	24,97	0	1,25	317	79	26,22
Dalarna	35,20	20,28	0	1,00	277	200	56,48
Gävleborg	18,28	23,52	1,44	0	405	107	43,24
Västernorrland	21,02	33,08	0	8,60	309	175	62,7
Jämtland	75,71	16,08	0	5,18	301	305	96,97
Västerbotten	62,47	38,80	1,20	15,76	723	142	118,23
Norrbottnen	40,64	16,63	0	7,95	301	190	65,22
Summa	301,05	245,41	2,64	63,58	4 905	112	612,68

¹ Avser regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag och såddfinansiering.
Källa: Tillväxtverket.

Regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag och såddfinansiering

Totalt beviljades 613 miljoner kronor i selektiva regionala företagsstöd under 2010 och av dessa medel beviljades 92 miljoner kronor till i Sverige nystartade företag. Av beviljat stöd avser ca 97 procent av beloppet små och medelstora företag, dvs. företag med 0–249 anställda. Investeringar som beräknas delfinansieras av beviljade stöd uppgick till ca 2 448 miljoner kronor.

Regionala företagsstöd fördelade på verksamhetsart

I tabell 2.15 framgår de selektiva regionala företagsstöden fördelade på verksamhetsart. Den verksamhet som beviljats mest medel är Övrig tillverkning på 107 miljoner kronor därefter kommer Hotell- och restaurangverksamhet på 77 miljoner kronor. Den verksamhet som fått

mest stöd om man räknar på antalet ärenden är verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik på 389 ärenden och övrig tillverkning på 274 ärenden.

Tabell 2.15 Beviljade selektiva regionala företagsstöd¹ fördelade på verksamhetsart 2010

Verksamhetsart	Antal ärenden	Beviljat stöd (mkr)
Övrig tillverkning	274	107
Hotell- och restaurangverksamhet	94	77
Metallvarutillverkning	251	72
Trävarutillverkning	87	54
Verksamhet inom juridik, ekonomi, vetenskap och teknik	389	52
Kultur, nöje och fritid	73	36
Maskintillverkning	96	36
Handel, reparationer av motorfordon och motorcyklar	263	31
Byggverksamhet	55	24
Informations- och kommunikationsverksamhet	145	22
Övrigt	452	102
Summa	2 179	613

¹ Avser regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag och såddfinansiering.

Källa: Tillväxtverket.

Förväntade resultat

Antalet regionala företagsstödsärenden under 2010 var 2 179 stycken. Den genomsnittliga subventionen per förväntad ny årsarbetskraft förväntas uppgå till 112 000 kronor och sysselsättningen förväntas öka med 4 905 arbetstillfällen, varav 1 904 väntas tillfalla kvinnor.

Uppföljning av tidigare beviljat stöd

Tillväxtverket har jämfört företag som beviljats regionala företagsstöd under 2006 med två jämförelsegrupper: en kontrollgrupp och en grupp bestående av Sveriges övriga företag med minst en anställd. Mätperioden avser 2006–2009.

Enligt Tillväxtverket har de företag som beviljats regionalt bidrag till företagsutveckling och sysselsättningsbidrag, haft en bättre utveckling än företagen i de båda jämförelsegrupperna avseende omsättning, vinst och förädlingsvärde. Företag som beviljats regionalt investeringsstöd och såddfinansiering har haft en omsättnings- och förädlingsvärdesutveckling som ligger i paritet med eller något bättre än de båda jämförelsegrupperna, men något sämre beträffande vinstutveckling.

Regionalt transportbidrag

Det regionala transportbidraget kompenserar företag i de fyra nordligaste länen för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för

varor och som stimulerar till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Följande indikatorer har använts för att följa utvecklingen av transportbidraget: stimulans till ökad vidareförädling, utbetalning per län, fördelning på verksamhetsart och transportmedel samt antal arbetsställen och anställda i stödföretagen.

Stimulans till ökad vidareförädling

Under 2010 har transportbidraget kompenserat de företag som erhållit bidrag för sina transportkostnader med i genomsnitt 27 procent. Av Tillväxtverkets enkät från oktober 2010 framgår att närmare 39 procent av arbetsställena instämmer helt eller till stor del att det har bidragit till ökad vidareförädling.

Utbetalning per län

Under 2010 har drygt 365 miljoner kronor betalats ut i regionalt transportbidrag. Som framgår av tabell 2.16 så har utbetalningarna minskat och var 26 procent lägre 2010 jämfört med 2006. Från och med 2007 gäller en ny förordning för transportbidrag som beslutades i december 2007. En stor del av 2007 års ärendestock betalades därför ut under 2008.

Tabell 2.16 Utbetalt regionalt transportbidrag fördelat på län 2006–2010

Miljoner kronor					
Län	2006	2007	2008	2009	2010
Västernorrland	44,8	30,3	57,3	38,0	36,9
Jämtland	57,3	41,8	72,9	52,8	45,5
Västerbotten	264,2	161,6	255,6	158,6	164,8
Norrbottnen	128,3	80,0	207,9	127,0	118,7
Summa	494,6	313,7	593,7	376,4	365,9

Källa: Tillväxtverket.

Fördelning på verksamhetsart och transportmedel

Trävarutillverkning är den verksamhetsart som erhåller störst andel transportbidrag. År 2010 var andelen 40 procent och det är en ökning sedan 2006 då den var 4 procentenheter lägre. Därefter kommer övrig tillverkning (13 procent), transportmedelstillverkning (11 procent), kemisk industri (10 procent), metallvaruindustri (9 procent) och maskintillverkning (9 procent). I kategorin övrig tillverkning ingår bl.a. tillverkning av plast och gummi samt tillverkning av elektriska komponenter, kablage och belysning.

Som framgår av tabell 2.17 så står biltransporterna för majoriteten av de utförda

transporterna och under 2010 uppgick de till 81 procent. I biltransporterna ingår även kombitrafik. Sjötransporterna har ökat något och det är främst trävaror som fraktas med båt.

Tabell 2.17 Transportbidrag fördelat på transportmedel 2006–2010

Miljoner kronor

Transportmedel	2006	2007	2008	2009	2010
Järnväg	88,0	48,4	68,9	32,3	34,8
Bil	348,3	233,1	477,5	315,1	296,8
Sjö	58,3	32,3	47,3	28,9	34,3
Summa	494,6	313,7	593,7	376,4	365,9

Källa: Tillväxtverket.

Antal arbetsställen och anställda i stödföretagen

Under 2010 erhöll 649 arbetsställen regionalt transportbidrag (se tabell 2.18). Av de arbetsställen som fick bidrag under 2010 hade 31 procent färre än 10 anställda och 75 procent färre än 50 anställda. Motsvarande siffror för 2009 var 27 respektive 70 procent.

Tabell 2.18 Antal arbetsställen och anställda i företag som erhållit regionalt transportbidrag 2010

Län	Antal arbetsställen	Antal anställda män	Antal anställda kvinnor
Västernorrland	124	6 471	1 794
Jämtland	125	3 610	1 121
Västerbotten	237	12 957	3 053
Norrbottnen	163	7 975	2 023
Summa	649	31 013	7 991

Källa: Tillväxtverket.

Uppföljning av tidigare beviljat stöd

Tillväxtverket har jämfört företag som beviljats transportbidrag under 2006 med två jämförelsegrupper: en kontrollgrupp och en grupp bestående av Sveriges övriga företag med minst en anställd. Mätperioden avser 2006–2009.

Tillväxtverkets uppföljning visar att stödföretagens omsättning, förädlingsvärde och vinstutveckling har haft en sämre utveckling jämfört med kontrollgruppen och Sveriges övriga företag. I tidigare års uppföljningar har stödföretagen visat upp en minst lika bra utveckling som de båda jämförelsegrupperna.

Uppföljning av jämställdhetsindikatorer

Könsuppdelade indikatorer för de regionala företagsstöden avseende de företag som beviljades bidrag under 2010 redovisas i tabell 2.19. 78 procent av företagen som beviljades stödet leddes av män och 77 procent av styrelsesammansättningarna bestod av män. Andelen kvinnor i styrelserna i stödföretagen har ökat något sedan föregående år.

I rapporten Företagens villkor och verklighet 2008 (Nutek och SCB 2008) framgår det att 78 procent av företagsledningarna i svenska företag är män. Detta innebär att det inte är någon skillnad mellan stödföretagen och övriga företag i Sverige.

Tabell 2.19 Jämställdhetsindikatorer för regionala företagsstöd beviljade 2010

	Antal anställda kvinnor	Antal anställda män	Andel kvinnor på ledningsnivå (%)	Andel män på ledningsnivå (%)	Andel kvinnor i styrelsen i organisationen (%)	Andel män i styrelsen i organisationen (%)
Regionalt investeringsstöd	865	2 199	6	94	17	83
Sysselsättningsbidrag	15	25	0	100	12	88
Regionalt bidrag till företagsutveckling	3 126	9 480	25	75	24	76
Såddfinansiering	177	575	13	87	19	81
Transportbidrag	7 991	31 013	6	94	19	81
Summa	12 174	43 292				

Källa: Tillväxtverket.

Tabell 2.20 Fördelning av kvinnor och män i procent av beräknad sysselsättningsökning för regionala företagsstöd åren 2007–2010

		2007	2008	2009	2010
Regionalt investeringsstöd	Kvinnor	47	45	35	40
	Män	53	55	65	60
Regionalt bidrag till företagsutveckling	Kvinnor	43	40	42	38
	Män	57	60	58	62
Sysselsättningsbidrag	Kvinnor	59	50	40	36
	Män	41	50	60	64

Källa: Tillväxtverket.

I tabell 2.20 framgår fördelningen av kvinnor och män i procent av beräknad sysselsättningsökning för de regionala företagsstöden.

I mars 2010 redovisade Tillväxtanalys resultaten av ett regeringsuppdrag de fått att undersöka om fördelningen av regionalt investeringsstöd och regionalt bidrag till företagsutveckling följer utvecklingen i näringslivet, särskilt med hänsyn till könsfördelningen hos företagsledare och styrelser. Tillväxtanalys slutsats är bl.a. att regelverken kring de regionala företagsstöden inte generellt missgynnar kvinnor, utan det är villkoren på marknadsinriktning och att företagen ska finnas i vissa geografiska områden som minskar andelen företag som leds av kvinnor bland de företag som kan söka stöd.

Sysselsättningsbidrag lämnas till stor del till personalintensiva företag inom framför allt tjänstenäringar, till skillnad mot övriga regionala företagsstöd som huvudsakligen beviljas företag inom industrin. Detta kan vara en möjlig förklaring till varför andelen arbetstillfällen som förväntas tillfalla kvinnor under perioden 2006–2009 är högre för sysselsättningsbidraget. För 2010 beviljades emellertid endast två sysselsättningsbidrag.

Stiftelsen Norrlandsfonden

Den statliga stiftelsen Norrlandsfonden verkar för tillväxt i de fem nordligaste länens näringsliv. Det sker främst genom finansiering via olika typer av lån till små och medelstora företag. Norrlandsfonden kan också ta initiativ till och, i begränsad omfattning, finansiera insatser för att utveckla förutsättningarna för näringslivet i dessa län. Fonden har ett eget kapital på drygt 1 miljard kronor.

Norrlandsfonden lånade under 2010 ut 331 miljoner kronor till 153 företag, vilket är den högsta utlåningsvolymen i fondens historia. Denna utlåning beräknas, enligt Norrlandsfonden, ha skapat förutsättningar för investeringar på ca 1,7 miljarder kronor i de fem nordligaste länen, främst för små och medelstora företag. Norrlandsfondens lånestock har under 2010 vuxit med 11 procent och bestod vid årsskiftet av 375 kunder, med ett total-engagemang om 750 miljoner kronor.

Den ekonomiska krisen 2008–2009 ledde till ett avbrott i tillväxten hos många av Norrlandsfondens kunder men de flesta har under 2010 tagit tillbaka både försäljningsvolymerna och kunnat återanställa personal. Sett över en femårsperiod har tillväxten bland kundföretagen varit god.

Enligt Norrlandsfondens egen uppföljning av verksamheten hade kundföretagen under åren 2006–2010 ökat sin omsättning med ca 37 procent till totalt ca 15 miljarder kronor. Under samma tidsperiod ökade antalet anställda i dessa företag med drygt 35 procent till totalt ca 7 600 anställda.

Tabell 2.21 Norrlandsfondens utlåning fördelat på län 2007–2010

Miljoner kronor				
Län	2007	2008	2009	2010
Gävleborg	58	39	40	54
Västernorrland	63	27	52	49
Jämtland	41	24	44	31
Västerbotten	37	71	70	89
Norrbottnen	64	78	46	108
Summa	263	239	252	331

Källa: Stiftelsen Norrlandsfonden.

Kommersiell service i gles- och landsbygder

Resultatindikatorer för kommersiell service är utvecklingen av tillgången till kommersiell service¹⁶, utvecklingen av stödet till kommersiell service, antal kvinnor respektive män som finns anställda på ett arbetsställe som fått stöd enligt förordningen (2000:284) om stöd till kommersiell service samt antal kvinnor och män i styrelsen i organisationen.

¹⁶ Se avsnitt 5.2.1 Resultat, Servicenivå.

Regionala serviceprogram perioden 2009–2013

Regionala serviceprogram ska samordna aktörer och insatser som genomförs i syfte att öka tillgänglighet till service för medborgare och företag. Insatser har genomförts av länsstyrelser och berörda landsting, kommun och samverkansorgan.

Tillväxtverket har i februari 2009 fått i uppdrag av regeringen att stödja framtagandet och genomförandet av de regionala serviceprogrammen under hela perioden. Tillväxtverket har i februari 2011 lämnat en delrapport till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) om verksamheten som bl.a. visar att samverkanslösningar mellan kommersiell och offentlig service uppmärksammas allt mer samt att servicefrågorna tenderar att sättas in i ett större tillväxksammanhang. I flera län pågår vidare ett arbete med att utveckla kommunala strategier inom ramen för de regionala serviceprogrammen.

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser har enligt regleringsbrev för 2010 i uppdrag att utvärdera programmen. Myndigheten har i april 2011 lämnat en delrapport till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) som visar att arbetet i respektive län genomförs enligt syftet med verksamheten. Programmen visar dock på en stor spännvidd vad avser ambitioner och insatser eftersom förutsättningarna varierar mellan länen.

I februari respektive april 2014 ska Tillväxtverket och Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser inkomma med slutrapporter om verksamheten till Regeringskansliet (Näringsdepartementet).

Stöd till kommersiell service

I arbetet med att främja en god tillgång till kommersiell service för kvinnor, män och företag kan stöd beviljas enligt förordning om stöd till kommersiell service. Stödet är ett viktigt verktyg i länens arbete inom det kommersiella serviceområdet och det kombineras ofta med andra insatser som genomförs för att öka den ekonomiska hållbarheten för butiker i s.k. servicegläsa områden.

Under 2010 beviljades stöd till kommersiell service med totalt 57,8 miljoner kronor. Denna summa inkluderar 14,5 miljoner kronor av

regeringens särskilda satsning på 30 miljoner kronor perioden 2009–2010 (se nedan). Av det totala stödet har ca 38,5 miljoner kronor beviljats som investeringsbidrag samt ca 7,4 miljoner kronor som servicebidrag. Statligt hemsändningsbidrag till kommunerna beviljades med ca 11,8 miljoner kronor. Under året har ett investeringslån på 100 000 kronor beviljats.

Av beviljat investeringsbidrag om ca 38,5 miljoner kronor uppgår drivmedelsinvesteringar till ca 16,7 miljoner kronor. Drivmedelsinvesteringarna har därmed ökat betydligt under perioden 2007–2010 då de 2007 enbart uppgick till 900 000 kronor. Stöd till dagligvaruhandeln har ökat med 6,8 miljoner kronor under samma period. Drivmedelsinvesteringarnas andel av totalt beviljat investeringsstöd har ökat från drygt 5 till 43 procent.

I tabell 2.22 framgår beslutade stöd till kommersiell service fördelat på län.

Tabell 2.22 Beslutat stöd till kommersiell service, fördelat på län åren 2007–2010

Miljoner kronor				
Län	2007	2008	2009	2010
Stockholm	0,8	0,9	1,5	1,3
Uppsala	0,1	0,1	0,4	0,8
Södermanland	0,2	0,1	0,2	0,3
Östergötland	2,2	2,8	1,9	2,6
Jönköping	0,5	0,8	1,0	1,0
Kronoberg	1,1	2,0	2,7	3,0
Kalmar	3,5	2,8	4,1	4,8
Skåne	0	0	0	0
Halland	0,9	0,2	0,8	1,5
Västra Götaland	1,1	2,0	1,3	1,5
Gotland	0	1,5	0	0,8
Blekinge	1,5	1,0	1,8	1,1
Örebro	0,7	0,7	0,8	2,7
Värmland	3,0	2,4	2,5	5,4
Västmanland	1,5	0,6	0,7	1,1
Dalarna	1,4	1,8	4,4	7,2
Gävleborg	2,0	2,5	4,1	2,1
Västernorrland	3,4	2,0	5,0	4,5
Jämtland	4,1	2,7	3,5	5,6
Västerbotten	3,4	5,0	4,9	5,8
Norrbottnen	3,4	2,4	5,9	4,5
Summa	34,8	34,5	47,6	57,8

Källa: Tillväxtverket.

Antalet anställda i företag som beviljats stöd till kommersiell service var totalt 949 stycken, fördelat på 209 arbetsställen. Antalet män var 280 (30 procent) och antalet kvinnor 669 (70 procent). Andelen män och kvinnor i styrelser var 59 respektive 41 procent. Den genomsnittliga andelen män och kvinnor i företagsledning var 70 respektive 30 procent.

Enligt förordningen (2003:596) om bidrag för projektverksamhet inom den regionala tillväxtpolitiken finns möjlighet att stödja utvecklingsprojekt inom ramen för de regionala serviceprogrammen. Beslutade projektmedel under 2010 uppgår till 17,7 miljoner kronor och dessa har medfinansierats med motsvarande belopp (se tabell 2.23). Av dessa medel har 41 procent beslutats till insatser för samordning av kommersiell och offentlig service. Fem procent har beslutats till direkta insatser för utveckling av dagligvarubutiker och drivmedelstationer. Tre procent har beslutats till projekt för att förbättra tillgången till grundläggande betaltjänster. Resterande 51 procent av medlen har beslutats till verksamheter med koppling till de regionala serviceprogrammen eller insatser för att utveckla lokala utvecklingsplaner som tas fram på kommunal och lokal nivå.

Tabell 2.23 Beslutad regional projektverksamhet till kommersiell service, fördelat på län åren 2009–2010

Miljoner kronor		
Län	2009	2010
Dalarna	0	7,55
Gävleborg	0	0,25
Jönköping	0,25	0,63
Kalmar	0,70	0,64
Kronoberg	0,75	0
Norrbottnen	0	0,12
Stockholm	0	0,52
Södermanland	0	0,58
Uppsala	0	0,02
Västerbotten	0,05	0,84
Västernorrland	0	4,28
Västmanland	0,03	0,14
Värmland	0,94	2,01
Örebro	0	0,05
Östergötland	0	0,08
Summa	2,72	17,7

Källa: Tillväxtverket.

Särskilda insatser inom området kommersiell service

I februari 2009 beslutade regeringen att, utöver det stöd som länen utifrån sina egna prioriteringar beviljar till kommersiell service, tilldela länen 30 miljoner kronor extra under perioden 2009–2010 för att stärka såväl dagligvarubutiker och drivmedelsstationer med strategisk betydelse i serviceglesa områden. Tillväxtverket inkom till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) i mars 2011 med en slutredovisning av hur dessa extra medel använts och vilka resultat genomförda insatser fått. Enligt myndigheten har det utökade stödet väsentligt ökat länens möjligheter att möta den ökade efterfrågan av stöd till kommersiell service. Flera av länen anger att det ökade stödet bl.a. inneburit att den befarade s.k. mackdöden till viss del undvikits.

Regeringen tilldelade i oktober 2009 Tillväxtverket 17 miljoner kronor för att utveckla lokalt anpassade servicelösningar. Projekten har fokus på samordning av kommersiell och offentlig service, företagets behov av service samt anpassade lösningar i serviceglesa områden. Tillväxtverkets tydliga krav på kommunförankring av projekt som beviljas medel har bl.a. resulterat i en utvecklad dialog mellan olika aktörer på lokal och regional nivå. Detta är enligt Tillväxtverket en förutsättning för att uppnå hållbara servicelösningar över tid. Medlen kommer att användas under perioden 2009–2013 och den totala insatsen kommer att bli högre än 17 miljoner kronor eftersom medlen medfinansieras.

Regeringen fattade i januari 2011 beslut om ytterligare 80 miljoner kronor till insatser för att stärka bl.a. butiker och drivmedelsstationer med strategisk betydelse i gles- och landsbygder samt för att utveckla nya innovativa servicelösningar i dessa områden. Tillväxtverket har av regeringen i januari 2011 fått i uppdrag att fördela 20 miljoner kronor årligen till länen under perioden 2011–2014.

2.5.2 Analys och slutsatser

Så växer Sverige och dess regioner

Den regionala utvecklingskraften varierar över landet. Kvinnors och mäns möjligheter att bo samt etablera företag och verksamheter är beroende av transporter och andra former av kommunikationer. Tillgång till attraktiva natur- och kulturmiljöer samt närhet till utbildning och forskning är av avgörande betydelse för regioners utvecklingsnivå. Regioner med likartade strukturella förutsättningar utvecklas olika, det gäller såväl i gles- och landsbygder, som i små- och medelstora städer och storstadsområden. Den generella bilden är att befolkningsmässigt större regioner, bl.a. städer, med väl utvecklade kommunikationer, har större förutsättningar för hållbar tillväxt än befolkningsmässigt mindre och perifert belägna regioner, med sämre utvecklade kommunikationer. Denna bild bryts dock i vissa fall av att ett antal befolkningsmässigt små regioner har särskilda förutsättningar som ger mycket goda möjligheter till en hållbar tillväxt, exempelvis genom att regionerna har resurser som råvaror, en attraktiv miljö eller en särskild näringslivsstruktur. Men även andra befolkningsmässigt mindre regioner har möjligheter att växa. Regioners utvecklingsnivå påverkas nämligen även av påverkbara faktorer som nyföretagande, företagsutveckling, innovationsförmåga, it-investeringar, flexibilitet, lärande och regionalt ledarskap.

Den ekonomiska krisen 2008–2009 har slagit hårt mot alla typer av regioner. Ökningen av antalet arbetssökande har varit störst i regioner som domineras av industriproduktion. Sedan våren 2010 har dock en betydande återhämtning skett, inte minst i många av de industri-dominerade regioner som tidigare drabbats hårt av krisen 2009–2009. Den starkaste regionalekonomin mätt som lönesumma per anställd återfinns i storstadsregioner som Stockholm och Göteborg tillsammans med högt specialiserade gruv- och industriregioner som Kiruna, Gällivare och Västerås.

Även om mindre regioner med sämre förutsättningar många gånger släpar efter avseende ekonomisk nivå, så har det både före och efter krisen 2009–2009 funnits flera positiva utvecklingstendenser. Exempelvis har lönesumman och antalet snabbväxande företag ökat

mer i många mindre regioner än i storstäderna sett i ett tioårsperspektiv. Andelen nya arbetsställen av det totala antalet arbetsställen var minst lika hög som i övriga regioner och förvärvsintensiteten är i många fall högre än i storstäderna. I regioner med obalanserad åldersstruktur kan dock en hög förvärvsintensitet medföra begynnande arbetskraftsbrist inom vissa yrkesgrupper.

Strukturrationaliseringen av såväl dagligvarusom drivmedelsbranschen har pågått under en följd av år och kommer sannolikt att fortgå. Regeringens bedömning är att samordning och samarbete mellan olika aktörer och insatser är centralt i arbetet med att åstadkomma hållbara servicelösningar i dessa branscher.

Miljömässigt visar utvecklingen på minskande utsläppsnivåer i samtliga regiontyper. Räknat per invånare är utsläppsnivåerna lägst i storstadsregionerna.

Svenska regioner i en internationell jämförelse

Regeringen gör samma bedömning som EU-kommissionen att svenska regioners utbildningsnivå, innovationsförmåga och konkurrenskraft är hög i en europeisk jämförelse, och detta gäller även för de svenska regioner som har en svagare konkurrenskraft.

Regeringen gör bedömningen att det är viktigt att fortsätta att satsa på de svenska regionernas långsiktigt hållbara tillväxt även om dessa ligger högt jämfört med övriga EU vad gäller ekonomisk, social och territoriell sammanhållning. Svagheten i den demografiska utvecklingen och en hög ungdomsarbetslöshet kan påverka regioner med såväl stark som svag konkurrenskraft. Därför måste bl.a. frågor som rör den demografiska utvecklingen och den höga ungdomsarbetslösheten hanteras inom ett antal politikområden.

Det är också viktigt att fortsätta utveckla en mer samordnad transportpolitik. I propositionen Framtidens resor och transporter – infrastruktur för hållbar tillväxt (prop. 2008/09:35) betonar regeringen behovet av hållbar regionförstoring och att en samordnad stads- och trafikplanering inkluderar såväl landsbygden som tätorter och städer.

Ökad samverkan mellan aktörer genom strategier och program

Regeringen konstaterar att långsiktiga nationella och nationsöverskridande strategier samordnas alltmer med regionala program och strategier. Regeringen anser att man på såväl internationell som på nationell, regional och lokal nivå i högre grad bör utnyttja potentialen hos flera sektorsområden och de möjliga synergieffekter som ett ökat samarbete mellan sektorsområdena skulle kunna ge. Detta är syftet med bl.a. den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 och med skrivelsen En strategi för att stärka utvecklingskraften i Sveriges landsbygder (skr. 2008/09:167). EU:s strategi för Östersjöregionen med sitt tvärsektorieella angreppssätt har också betydelse i detta avseende. En viktig finansieringskälla i sammanhanget är struktur- och utvecklingsprogrammen och för landsbygdsutveckling och service även Landsbygdsprogrammet.

Ett väl fungerande samspel mellan den lokala, regionala och nationella nivån förutsätter ett ökat regionalt ansvar och inflytande över frågor av betydelse för den hållbara regionala tillväxten. En kontinuerlig dialog är en förutsättning för detta samspel. Som ett led i detta har regeringen medverkat till en ökad dialog, på politisk- och tjänstemannanivå.

Statliga myndigheters roller och medverkan i det regionala tillväxtarbetet ska tydliggöras och utvecklas grundat på prioriteringarna i den nationella strategin. Deras medverkan ska ske i samverkan med de aktörer som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet. Regeringen anser att ett väl fungerande sektorsövergripande samarbete mellan aktörer på olika nivåer leder till att mervärdet av regionala, nationella och europeiska insatser ökar, samtidigt som myndigheterna bättre uppfyller målen för sina verksamheter.

Att förtydliga statliga myndigheters roller och förutsättningar för medverkan i det regionala tillväxtarbetet bidrar till att utveckla den strategiska styrningen inom viktiga områden. Detta är fallet med strategier för myndigheternas arbete med hållbar regional tillväxt, länsens arbete med innovation och förnyelse, samverkan kring kompetensförsörjning, kulturella och kreativa näringar, lärandeplaner, jämställdhetsintegrering, miljödriven näringslivsutveckling, EU:s strategi för Östersjöregionen samt en förstärkning av

kopplingen mellan regionala mål, planer och program och den kommunala översiktsplanen.

Regeringens bedömning är att synergier kan åstadkommas genom att nationella myndigheter medverkar i gemensamma processer och insatser där även regionala aktörer deltar. Ett antal för den regionala tillväxtpolitiken strategiska myndigheter har därför enligt uppdrag från regeringen tagit fram långsiktiga interna strategier som vägleder dem i det hållbara regionala tillväxtarbetet. En viktig effekt av de interna strategierna är att de tydliggör varje myndighets roll och uppdrag inom regional tillväxtpolitik för andra myndigheter och för regionerna. En tydlighet i vad centrala statliga myndigheter och regionala aktörer kan förvänta sig och inte förvänta sig av varandra leder till ett betydligt effektivare arbete inom området. Statliga myndigheter måste bl.a. hantera ett ökat regionalt inflytande över resurser och beslut. Den förändrade ansvarsfördelningen för det regionala tillväxtarbetet mellan berörda länsstyrelser, berörda landsting, Gotlands kommun och samverkansorgan innebär i många fall nya arbetssätt för de centrala statliga myndigheterna gentemot den regionala nivån. Det finns även ett behov av ökad samverkan mellan myndigheter om omvärldsbevakning och analys rörande hållbara regionala tillväxtfrågor.

Regeringen ser behov av att ytterligare myndigheter, som är strategiska för den regionala tillväxtpolitiken, tar fram interna strategier för hållbar regional tillväxt. Det finns också ett behov av att vidareutveckla dialogen mellan de statliga myndigheterna liksom mellan dessa och ansvariga för det regionala tillväxtarbetet.

Arbetet med innovation och förnyelse är ett aktuellt område, i såväl Sverige som i EU och i övriga världen. Länsens arbete med dessa frågor befinner sig enligt regeringen i ett starkt och positivt utvecklingsskede. Regeringen ser emellertid behov av att det bl.a. sker en ökad strategisk samverkan mellan innovationsarbetet på nationell och regional nivå.

Regionala kompetensplattformar har etablerats under 2010 och ett antal myndigheter har fått i uppdrag att samverka på nationell nivå. Regeringens bedömning är att detta bl.a. kommer att bidra till förbättrad kunskap och samordning vad gäller kompetensförsörjning och utbildningsplanering, såväl nationellt som lokalt och regionalt. Detta är viktigt bl.a.

eftersom den demografiska utvecklingen kommer göra det allt svårare för såväl privata som offentliga arbetsgivare, speciellt i gles- och landsbygder, att rekrytera kompetent arbetskraft. Utvecklingen ställer krav på ett öppet samhälle som kan skapa kreativa miljöer i alla delar av landet, attraktiva nog att såväl bibehålla som att locka till sig nya invånare.

Regeringen ser positivt på att arbetet med kulturella och kreativa näringar har lett till nya samarbetsformer både på nationell, regional och lokal nivå. De strategiska planer eller program för kulturella och kreativa näringar som arbetats fram på regional nivå bör bidra till förbättrade förutsättningar för företag inom kulturella och kreativa näringar.

Regeringen anser att länens lärandeplaner har bidragit till ett ökat fokus på uppföljning, utvärdering och lärande inom det regionala tillväxtarbetet. För att främja lärandet är det viktigt att detta arbete bedrivs kontinuerligt och långsiktigt.

Det nya treåriga verksamhetsbidraget till resurscentra för kvinnor kommer enligt regeringen att ge verksamheten en mer långsiktig karaktär. Regeringen ser behov av att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering inom det regionala tillväxtarbetet.

Regeringen anser att arbetet med att stimulera miljödriven näringslivsutveckling inom miljö- och energiteknikområdet och övriga branscher är viktig och bör utvecklas särskilt mot bakgrund av att området utgör en stor tillväxtpotential. Förutom Tillväxtverkets program för miljödrivna marknader har regeringen som ett led i att utveckla detta arbete i augusti 2010 beslutat att utse Norrbotten, Dalarna och Skåne till pilotlän för grön utveckling.

I sin framstegrapport över EU:s strategi för Östersjöregionen från juni 2011 framhåller EU-kommissionen bl.a. betydelsen av att bevara det politiska engagemanget för strategin och vikten av en fungerande styrelsestruktur för bidragen från de många aktörer och organisationer på regional, nationell och EU-nivå som medverkar i strategin.

Enligt regeringen är myndigheternas arbete med genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen av stor vikt för att nå strategins mål och bidrar också till en ökad internationalisering av myndigheternas arbete. Strategin erbjuder de svenska regionerna en möjlighet att stärka sitt samarbete i regionen och

öppnar upp för nya marknader och affärskontakter för svenska företag. Ett ökat samarbete med länder i vårt närområde i frågor av gränsöverskridande karaktär kommer att bidra till bättre förutsättningar för en hållbar regional tillväxt. En ökad medvetenhet inom unionen om Östersjöregionens specifika utmaningar kan dessutom bidra till ett mer effektivt genomförande av EU:s gemensamma lagstiftning och en mer fokuserad användning av EU:s finansieringsinstrument.

Regeringen bedömer att den nya plan- och bygglagen kommer att främja samverkan mellan lokal och regional nivå. Inriktningen i förordningen om regionalt tillväxtarbete och den nya inriktningen i plan- och bygglagen stärker kopplingen mellan regionala mål, planer och program och den kommunala översiktsplanen och kan bidra till ett mer förankrat och effektivt regionalt tillväxtarbete.

Samverkan kring regionala tillväxtmedel har lett till ökad samordning av strategiska insatser

Medlen inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt fungerar ofta som katalysatorer som leder till att strategiska insatser kan komma till stånd. Detta sker i huvudsak inom ramen för prioriteringarna inom den nationella strategin. Medlen inom utgiftsområdet påverkar utvecklingen i regionerna när dessa används i samverkan med övriga offentliga och privata aktörers resurser. Åtgärder som finansieras inom utgiftsområdet stödjer därför ofta samordnade processer och medför att investeringar görs mer samlat och sektorsövergripande.

Det strategiska arbetet med framför allt regionala utvecklingsprogram, strukturfondsprogram och regionala serviceprogram har enligt regeringen lett till ett mer samordnat regionalt tillväxtarbete. Regeringen vill i detta sammanhang betona vikten av ett stärkt regionalt ledarskap, ett väl fungerande partnerskap såväl regionalt som nationellt samt strategier för att ett bibehålla ett långsiktigt perspektiv.

Strukturfondsprogrammen tillför strategiska utvecklingsmedel till det regionala tillväxtarbetet

Regeringen bedömer att insatserna inom de regionala strukturfondsprogrammen primärt ska

användas till att främja strukturförändringar och regional konkurrenskraft. Strukturfondsprogrammen tillför den regionala tillväxtpolitiken betydande utvecklingsmedel, vilket underlättar långsiktiga och strategiska insatser som utgår från både nationella och regionala prioriteringar.

Inriktningen av den regionala projektverksamheten och EU:s regionala strukturfondsprogrammet perioden 2007–2013 har enligt regeringen inneburit en ökad fokusering på större strategiska insatser som framför allt stödjer innovativa miljöer, utveckling av ett kunskapsbaserat näringsliv och entreprenörskap i hela landet.

Strukturfondsprogrammen förutsätter såväl nationell offentlig medfinansiering som privat. Detta bidrar till såväl ökade finansiella resurser som samordning nationellt och regionalt. Regeringen anser att strukturfondsprogrammen därmed bidrar till att skapa förutsättningar för konkurrenskraftiga regioner.

Strukturfondsprogrammen och de regionala projektmedlen förstärker finansieringen av nationella insatser inom ett flertal olika politikområden. Enligt regeringen gäller detta särskilt insatser inom forskning, utveckling och innovation samt entreprenörskap.

Regeringens slutsatser med anledning av utvärderingarna av strukturfondsprogrammen är att programmen fungerar väl och drivs i linje med intentionerna men att det finns förbättringspotential. Det finns flera exempel på innovativa och strategiska forsknings- och utvecklingsprojekt som möjliggjorts av strukturfondsprogrammen som kan ge en långsiktig och strukturell påverkan. På programnivå finns det stora skillnader både vad gäller genomförande och resultat. Strukturfondsprogrammen skapar det största mervärdet i de projekt som är nyskapande. På mångfalds-, integrations-, miljö- och jämställdhetsområdena återstår dock mer att göra. Det finns emellertid enligt regeringen behov av att insatserna och resurserna kopplas samman med andra på nationell och internationell nivå för programmen ska kunna nå en långsiktig och strukturell påverkan.

De europeiska territoriella samarbetsprogrammen blir alltmer viktiga då Sverige och övriga Europa möter många utmaningar som går utöver regionala och nationella gränser. Programmen ger enligt regeringen ett effektivt ramverk för konkreta insatser och de ger

möjlighet till regioner att gemensamt anta miljöutmaningar, främja innovationer och utveckla alternativa energilösningar utan att nationella gränser blir ett hinder. Programmen stärker därigenom det europeiska mervärdet genom att möjliggöra gemensamma utvecklingsprojekt över nationsgränserna. Regeringen bedömer vidare att det gränsöverskridande samarbetet spelar en viktig strategisk roll i det regionala tillväxtarbetet bl.a. avseende lokala och regionala aktörers arbete med att främja näringslivets internationalisering.

Regeringen bedömer att insatserna inom Tillväxtverkets program bidrar till att stärka den lokala och regionala nivåns arbete inom vissa för det regionala tillväxtarbetet viktiga områden, t.ex. klusterutveckling och lokal näringslivsutveckling.

Regeringens sammanfattande bedömning är att insatserna inom den centrala och regionala projektverksamheten samt strukturfondsprogrammen, som bedrivs i samverkan mellan dels regionala aktörer, dels regionala och nationella aktörer, kommer att bidra till en hållbar regional tillväxt.

Förbättrade möjligheter till finansiering

Ett väl fungerande system för kapitalförsörjning är avgörande för start och tillväxt i företag. Om inte marknaden fungerar tillfredsställande riskerar goda affärsidéer och innovationer att förbli utan finansiering och därmed inte realiseras. Insatser för att främja företagens kapitalförsörjning är en del i arbetet med att förbättra företagsklimatet och att stärka utvecklingskraften i alla delar av landet. De strukturella förutsättningarna och behoven av kapitalförsörjning för utveckling av företagande, entreprenörskap och innovationer varierar dock över landet. Statens kapitalförsörjning ska komplettera den reguljära kapitalförsörjningen på ett sådant sätt att den inte konkurrerar med den privata marknaden. En viktig aktör i detta sammanhang är ALMI-koncernen, vilken har en bred regional närvaro. Resultaten av denna verksamhet redovisas i avsnitt 3.5.1 under utgiftsområde 24 Näringsliv. En annan viktig aktör för att utveckla näringslivet i de fem nordligaste länen är stiftelsen Norrlandsfonden.

Regeringen bedömer att insatser för att företag i alla delar av landet ska få förbättrade möjligheter till finansiering är viktiga.

På grund av den ekonomiska krisen 2008–2009 har utbetalningarna av transportbidrag varit förhållandevis låga under 2009 och 2010. Företagen i regionen har lägre försäljning och produktion än tidigare, vilket har resulterat i färre transporter. Regeringen gör bedömningen att utbetalningarna kommer att öka under de kommande åren.

Det regionala transportbidraget har enligt regeringen kompensert berörda företag för kostnadsnackdelar till följd av långa transportavstånd för varor och delvis stimulerat till höjd förädlingsgrad i områdets näringsliv. Vidare har de selektiva regionala företagsstöden bidragit till en hållbar tillväxt i stödföretagen. Stöden har bidragit till ekonomisk utveckling i berörda regioner, inte minst i landsbygderna.

Ökad satsning inom området kommersiell service

Inom ramen för de regionala serviceprogrammen har ett ökat engagemang av aktörer på såväl regional som lokal nivå resulterat i en ökad helhetssyn och en bättre samverkan. Regeringen bedömer att samordning och samarbete mellan olika aktörer och insatser är en förutsättning för att uppnå hållbara servicelösningar över tid.

Beviljat stöd till kommersiell service har ökat markant under 2009 och 2010. En förklaring är att regeringen i februari 2009 beslutade att, utöver det ordinarie stödet till kommersiell service, tilldela länen ytterligare 30 miljoner kronor under perioden 2009–2010 för att stärka såväl dagligvarubutiker och drivmedelsstationer med strategisk betydelse i serviceglesa områden. Enligt regeringen har det utökade stödet väsentligt ökat länens möjligheter att bidra till att uppnå en god tillgång till kommersiell service för kvinnor, män och företag. Det utökade stödet har också bidragit till att den befarade s.k. mackdöden till viss del har undvikits. Stödet har dessutom bidragit till att skapa förutsättningar för attraktivare boendemiljöer och näringslivsutveckling.

Strukturrationaliseringen av såväl dagligvarusom drivmedelsbranschen har pågått under en följd av år och kommer sannolikt att fortgå. Regeringens insatser för att stärka tillgången till dagligvaror och drivmedel fortsätter därför bl.a.

genom regeringens beslut i januari 2011 om ytterligare 80 miljoner kronor till länen under perioden 2011–2014.

2.6 Politikens inriktning

2.6.1 Inledning

Hela Sveriges utvecklingskraft, tillväxtpotential och sysselsättningsmöjligheter ska tas till vara på ett hållbart sätt. Regeringen för en aktiv förnyelsepolitik som ger människor och företag i alla delar av landet möjligheter att växa och utvecklas av egen kraft.

De strukturella förutsättningarna, näringslivets sammansättning och specialisering, arbetsmarknadens branschbredd samt lokala och regionala utvecklingsmöjligheter skiljer sig åt och varierar mellan landets olika delar. Den regionala tillväxtpolitiken skapar förutsättningar för individer och företag att framgångsrikt kunna ta tillvara den utvecklingskraft och dynamik som finns där de lever och verkar, bl.a. genom att stödja utvecklingen av attraktiva företags- och livsmiljöer.

Den regionala tillväxtpolitiken genomförs i alla delar av landet, i såväl gles- och landsbygder som i små och medelstora städer samt i storstadsområden för att bidra till hållbar tillväxt. Tätorter och gles- och landsbygder drar nytta av varandra och ska ses som sammanlänkade regioner. Därför måste den regionala tillväxtpolitikens insatser utgå från de specifika regionala förutsättningarna. Sveriges tillväxt är summan av den tillväxt som skapas i landets alla delar. Ju fler regioner som har en stark och expansiv ekonomi, desto bättre för Sverige och de regioner som för närvarande är svagare. Den regionala tillväxtpolitiken ska därför ytterligare stärkas genom ökat lokalt och regionalt inflytande över och ansvar för statliga tillväxtresurser.

Åtgärder inom flertalet utgiftsområden och politikområden behöver anpassas till lokala och regionala förutsättningar. Målet för politiken nås bl.a. genom en väl fungerande dialog mellan berörda aktörer och samordning dels mellan politikområden på nationell nivå, dels mellan insatser på lokal, regional och nationell nivå. Detta berör främst investeringar, företagande, entreprenörskap, innovation och förnyelse, kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsut-

bud, tillgänglighet samt god servicenivå lokalt och regionalt. För att ta tillvara den tillväxtpotential som finns i hela landet är det viktigt att det finns en grundläggande service. Det räcker inte med enskilda företagargårdar för att skapa hållbar tillväxt, för att kunna bo och driva företag i hela landet behöver det finnas tillgång till en basnivå av serviceutbud inom rimliga avstånd.

Det regionala tillväxtarbetet bedrivs bl.a. genom regionala strategier och program som genomförs i samspel med nationell och europeisk nivå. Europeiska unionens sammanhållningspolitik är och ska vara en betydande och integrerad del i den regionala tillväxtpolitiken där strukturfondsprogrammen är instrumenten för genomförandet.

Politiken har delvis olika instrument i olika delar av landet. Ur såväl ett europeiskt som ett nationellt perspektiv finns behov av särskilda åtgärder för att stärka förutsättningarna för hållbar tillväxt i geografiskt avgränsade områden.

Politiken ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling som kan möta stora utmaningar såsom ökande global konkurrens, klimatförändringar, energiförsörjning, demografisk utveckling och utanförskapet i samhället. Den ska bidra till att nuvarande och kommande generationer av kvinnor och män kan erbjudas sunda ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden. Jämställdhet är en förutsättning för att nå en hållbar regional tillväxt. Oavsett funktionsnedsättning, sexuell läggning, etnisk, religiös, kulturell bakgrund och tillhörighet ska kvinnor och män ges likvärdiga möjligheter att utvecklas i alla delar av landet. En ojämn fördelning av makt och resurser ska särskilt motverkas. Sammantaget ska den regionala tillväxtpolitiken inriktas mot följande:

- Prioritering av innovation och förnyelse, entreprenörskap, kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud, tillgänglighet samt strategiskt gränsöverskridande samarbete.
- En god tillgång till kommersiell och offentlig service för medborgare och näringsliv i alla delar av landet.
- Ett tvärsektorielt arbetssätt och en mer samordnad stat genom strategiska statliga insatser och åtgärder i samverkan med aktörer på lokal, regional, europeisk och global nivå.

- Ta vara på de unika förutsättningar för individens utvecklingskraft och företags konkurrenskraft som finns i olika typer av regioner såsom gles- och landsbygder, små och medelstora städer samt i storstadsområden.
- Ett ytterligare stärkt lokalt och regionalt inflytande och ansvar över statliga medel, vilket bl.a. leder till bättre förutsättningar för ett regionalt ledarskap.
- Stärkt fokus på demografiska utmaningar, internationalisering och hållbarhet med särskilt stärkt fokus på miljö, klimat och energi.
- Främja jämställdhet samt integration och mångfald.
- Regionala strategier och program som genomförs i partnerskap med nationell och europeisk nivå.

2.6.2 Politikens strategier

Regeringen anser att strategier inom det regionala tillväxtarbetet bidrar till att öka harmoniseringen på olika administrativa nivåer och sektorsområden. Detta leder till förbättrade planeringsförutsättningar och tydliggöranden av hur olika planer, strategier, program och insatser förhåller sig till varandra och bättre kan samordnas.

Nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013

Den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013 och dess prioriteringar är vägledande för det regionala tillväxtarbetet, innefattande bl.a. regionala utvecklingsprogram och regionala tillväxtprogram. Den anger vidare riktlinjer för genomförandet av EU:s strukturfondsprogram i Sverige.

Under 2009 genomfördes en första strategisk uppföljning av strategin. I skrivelsen Strategiskt tillväxtarbete för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning (skr. 2009/10:221) har regeringen tydliggjort inriktningen av den regionala tillväxtpolitiken. Under 2012 ska en andra strategisk uppföljning av den nationella strategin genomföras.

Europeiska sammanhållningspolitiken

Sammanhållningspolitikens mål är att bidra till ekonomisk och social sammanhållning inom EU. Sammanhållningspolitiken syftar även till att undanröja hinder för en väl fungerande inre marknad och till utveckling och förbättrad konkurrenskraft i alla regioner i unionen.

Regeringen anser att strukturfondsprogrammen bidrar till att stärka den regionala konkurrenskraften och sysselsättningen. I Lissabonfördraget kompletterar numera territoriell sammanhållning den ekonomiska och sociala sammanhållningen som en av delarna i målet för EU:s sammanhållningspolitik. Det innebär att lokala och regionala förutsättningar ska utgöra utgångspunkt för sammanhållningspolitiken och för nationell politik med betydelse för hållbar regional tillväxt. Europa 2020-strategin ersätter den s.k. Lissabonstrategin. Det är viktigt att samtliga EU:s politikområden och instrument, inklusive sammanhållningspolitiken, verkar för att nå målen för Europa 2020. Det är även viktigt att säkerställa lokal och regional förankring av mål, strategier och genomförande av åtgärder.

Under hösten 2011 inleds rådsförhandlingarna om sammanhållningspolitiken efter 2013 vilka väntas vara avslutade 2012. Parallellt pågår i rådet förhandlingarna om EU:s fleråriga budgetram.

Sveriges övergripande inriktning är att sammanhållningspolitiken bör reformeras både vad gäller inriktning och omfattning, för att reducera den totala omfattningen och dess sammansättning så att den blir kostnadseffektiv och resultatorienterad i enlighet med målen för Europa 2020. Det totala stödet för målet regional konkurrenskraft och sysselsättning bör minskas betydligt och ännu tydligare styras mot att stödja framväxten av ett innovativt och mer kunskapsbaserat näringsliv.

Sammanhållningspolitiken ska göra skillnad och komplettera nationella och regionala satsningar med en europeisk dimension i arbetet med att skapa konkurrenskraftiga regioner, företag och människor i Sverige. Målsättningen är att skapa ett enkelt och effektivt genomförande i Sverige efter 2013. Utgångspunkten är att lokala och regionala aktörer ska ges inflytande i genomförandet.

I november 2010 lämnade kommissionen sin syn på inriktningen av sammanhållningspolitiken efter 2013 i den femte sammanhållnings-

rapporten. I januari 2011 lämnade regeringen sitt bidrag till kommissionens konsultation av rapporten.

I denna framgår att sammanhållningspolitiken behöver reformeras vad gäller inriktning och omfattning och att resurserna ska fokuseras på de delar av unionen som har störst behov. Sverige välkomnar en förstärkt strategisk inriktning som främjar ökad sektorssamordning och vill se en koncentration på ett fåtal prioriteringar i linje med målen för Europa 2020. Sverige ser ett fortsatt behov av åtgärder som tar hänsyn till de speciella förhållandena i de extremt glesbefolkade områdena i norra Europa.

Sammanhållningspolitiken ska bidra till ett mer innovativt Europa. Samordningen mellan EU:s politikområden för forskning och innovation måste förbättras. Kreativa miljöer för små och medelstora företag liksom utvecklingen av regionala innovationssystem måste stimuleras.

Territoriellt samarbete bör ges fortsatt prioritet och makroregionala strategier bör, där sådana finns, beaktas i alla sammanhållningspolitikens program.

Städernas utveckling och utvecklingskraft måste ses i ett större regionperspektiv, med målsättningen att staden och de omgivande landsbygderna kan dra nytta av varandra. För att kunna uppnå smart, hållbar och inkluderande tillväxt i Europa är det viktigt att ta tillvara kvinnors och mäns fulla potential.

Nationell medfinansiering är en grundläggande princip inom sammanhållningspolitiken. Sverige anser att en höjning av medfinansieringsnivåerna i programmen skulle ge medlemsstaterna ett incitament för ökad effektivitet och att det skulle bidra till att projekt med högst mervärde genomförs.

Genomförandet av sammanhållningspolitiken ska präglas av ett resultatorienterat arbetsätt med fokus på mervärde och en komplementaritet mellan europeiska, nationella och regionala satsningar. Slutligen poängterar Sverige vikten och behovet av ett förenklat genomförande. Förenklingsambitionerna ska i första hand gynna de som genomför strukturfondsprojekten.

Stärkt utvecklingskraft i Sveriges landsbygder

Landsbygder med stark utvecklingskraft är en resurs för hela Sveriges utveckling och hållbara

tillväxt, inte minst i utmaningen att skapa ett hållbart samhälle. Den regionala tillväxtpolitiken och politiken för landsbygdens utveckling är hörnstenar och ger de grundläggande målen, prioriteringarna och en rad verktyg för det strategiska arbetet med landsbygdsfrågor. Men det krävs större insatser från politiken inom flera områden för att omvandla landsbygdernas resurser till hållbar tillväxt och sysselsättning. Regeringens inriktning är därför att, i de frågor där det är relevant, införliva landsbygdsperspektivet som en naturlig del i alla politikområden och att skapa mervärden genom samverkan mellan olika områden. Politiken måste främja ett ökat samspel mellan landsbygder, tätorter och städer, samt mellan offentlig sektor, näringsliv och det civila samhället. Regeringen anser även att samordningen mellan insatser för landsbygdsutveckling och insatser för hållbar regional tillväxt behöver förstärkas på lokal och regional nivå.

Strategier för länens utveckling

Det organ som har ansvaret för det regionala tillväxtarbetet i länet ska utarbeta och samordna genomförandet av en samlad strategi för länets hållbara tillväxt och utveckling. Regeringen bedriver ett arbete i syfte att utveckla strategierna för länens utveckling som verktyg för regionala aktörer och för samordning av nationella och regionala resurser. I detta arbete har tre centrala utvecklingsområden identifierats.

Det första är statliga myndigheters medverkan i det regionala tillväxtarbetet. Aktörer med ansvar för det regionala tillväxtarbetet bör bedriva ett mer samordnat arbete i relation till statliga myndigheter. Därför behöver regionernas behov och prioriteringar avseende deras samverkan med statliga myndigheter kartläggas. Regeringen avser att ge Tillväxtverket i uppdrag att kartlägga och utveckla detta arbete.

Det andra är hur strategier för länets utveckling kan stärkas på lokal nivå. Med den strategiska inriktningen i den nya plan- och bygglagen bedömer regeringen att förutsättningar för ett hållbart regionalt och kommunalt tillväxtarbete har stärkts. Den nya lagens krav på kommunerna att tydliggöra hur de avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplaner med nationella och regionala mål, planer och program motsvaras av att länen i sitt regionala tillväxtarbete, enligt förordningen

om regionalt tillväxtarbete, ska eftersträva samordning med kommunernas översiktsplanering. Detta ömsesidiga beaktande bör kunna bidra till att kommuner och regionalt tillväxtansvariga aktörer får ett effektivt, kompletterande och gränsöverskridande hållbart tillväxtarbete. Ökad samstämmighet mellan de olika planeringsinstrumenten bör bidra till att minska risken för suboptimering av insatser och möjliggöra att strategierna blir ett gemensamt verktyg för samhällsplanering. Regeringen avser att följa hur detta arbete utvecklas.

Det tredje är uppföljning och utvärdering av det regionala tillväxtarbetet och länens fortsatta arbete med lärande. Det är viktigt att länens arbete bedrivs kontinuerligt och långsiktigt och därför avser regeringen att på olika sätt stödja en utveckling av det fortsatta arbetet.

2.6.3 Ansvar och arbetsätt inom politiken

Regionernas ansvar och inflytande över statliga tillväxtresurser ska stärkas som ett led i att effektivisera genomförandet av den regionala tillväxtpolitiken. En samordnad och effektiv förvaltningsstruktur samt dialoger för förbättrad samverkan är ett led i ett effektivare genomförande av politiken.

Regionalt inflytande över statliga tillväxtresurser

Regionala företrädare ska ha ett ökat inflytande över de statliga tillväxtresurserna. Medborgare och företag kan därmed få bättre förutsättningar att påverka utvecklingen i sin egen region. Ett ökat regionalt inflytande innebär ett större ansvar för det regionala tillväxtarbetet. Detta i sin tur ger bättre förutsättningar för sektorssamordning och ett effektivare genomförande av den regionala tillväxtpolitiken. Regeringen anser därför att ett tydligt, inkluderande och aktivt regionalt ledarskap, som kan prioritera och besluta om strategiska vägval, är en viktig förutsättning för ett framgångsrikt regionalt tillväxtarbete.

Regeringen ser positivt på ett ökat regionalt ansvarstagande. Som ett led i detta har landstinget i Hallands län och samverkansorganet i Jämtlands län tagit över ansvaret för det regionala tillväxtarbetet i respektive län och

därmed tilldelats en större andel av de statliga regionala tillväxtmedlen i respektive län.

Samordnad och effektiv förvaltningsstruktur

Det är viktigt med en effektiv, tillgänglig och samordnad statlig förvaltning. Specialiseringen och sektoriseringen inom den statliga förvaltningen kan i vissa fall leda till fragmentering och bristande helhetssyn.

Det finns enligt regeringen behov av stärkt samordning både mellan regional och nationell nivå och mellan olika sektorsområden på nationell och regional nivå.

Regeringen anser att ett väl fungerande samarbete över sektorsgränser gör att regionala, nationella och europeiska insatser får ett mervärde. Samverkan mellan olika nivåer ska därför utvecklas som ett led i att effektivisera myndighetsstyrningen och styrningen av den statliga verksamheten. Det behövs bl.a. kunskap om hur myndigheterna genom sektorsövergripande arbete bättre kan uppfylla målen för sina verksamheter. Ändamålsenliga arbetsformer som ger förutsättningar för en effektiv styrning över sektorsgränser behöver särskilt utvecklas.

Vissa statliga myndigheter behöver stärka och tydliggöra sin roll i det regionala tillväxtarbetet. Det finns i ett antal frågor även behov av ökad samverkan mellan myndigheter liksom mellan myndigheter och den lokala och regionala nivån för att kunna bidra till ett effektivt samspel. Som ett led i detta arbete har vissa myndigheter fått i uppdrag att ta fram en långsiktig intern strategi som ska vägleda myndigheterna i deras arbete med hållbara regionala tillväxtfrågor. Regeringens nästa steg i arbetet ska omfatta energipolitiken (Energimyndigheten), jordbrukspolitiken (Jordbruksverket), skogspolitiken (Skogsstyrelsen) och transportpolitiken (Trafikverket). Inom arbetsmarknadspolitikens område avser regeringen att uppdraga åt Svenska ESF-rådet att redovisa hur myndighetens roll och samverkan med aktörerna i det regionala tillväxtarbetet har utvecklats. Svenska ESF-rådet bör även beskriva hur erfarenheterna från detta arbete kan tas till vara inför programperioden 2014–2020 för strukturfonderna. Att myndigheterna tydliggör sin roll i det regionala tillväxtarbetet är en viktig grund för en långsiktig förbättring av samspelet mellan den nationella och regionala nivån.

De myndigheter som under 2010 har åiterrapporterat arbetet med strategier för hållbart regionalt tillväxtarbete har bl.a. identifierat behov av att skapa en arena för samverkan mellan regionala aktörer och statliga myndigheterna med stor betydelse för det regionala tillväxtarbetet. Regeringen delar bedömningen. Tillväxtverket har i enlighet med sin instruktion i uppdrag att främja sådan samverkan. Regeringen avser att följa utvecklingen av uppdraget.

Det är viktigt att överväga om statliga myndigheters lokalisering i ökad utsträckning kan få en spridning över landet. Det handlar om att noga pröva om myndigheter kan lokaliseras utanför storstäderna, i första hand till länscentra eller andra större orter. En utgångspunkt vid ett sådant övervägande ska vara att myndigheterna ska ges goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet.

Vissa statligt ägda bolag har till uppgift att tillgodose särskilt formulerade och avgränsade samhällsintressen vilket t.ex. kan innebära en serviceskyldighet som omfattar hela landet. De flesta statligt ägda företag verkar dock under marknadsmässiga villkor.

Dialoger för förbättrad samverkan

De senaste årens ökade fokus på dialog för hållbar regional tillväxt har bl.a. bidragit till att utveckla den strategiska inriktningen och genomförandet av insatser på olika nivåer. Dialogen förs med aktörer som medverkar i eller berörs av det regionala tillväxtarbetet på lokal, regional och nationell nivå. Regeringen anser att en kontinuerlig dialog är en fortsatt viktig förutsättning för ett väl fungerande samspel mellan den lokala, regionala och nationella nivån när det gäller frågor av betydelse för den hållbara regionala tillväxten. Bland annat avser regeringen att genomföra en dialog med regionala företrädare, företagare med flera för att diskutera hållbara regionala tillväxtfrågor och den framtida sammanhållningspolitiken.

Lärdomar av arbetet med de regionala varselsamordnarna behöver fortsättningsvis tas tillvara i det regionala tillväxtarbetet. Arbetet med utvecklad samverkan, effektivare arbetssätt och en effektivare resursanvändning, behöver vidareutvecklas. Behovet av att offentliga och privata aktörer samordnar sina insatser växer då

de flesta av samhällets utmaningar behöver lösas i samverkan mellan olika aktörer.

Regeringen har en väl fungerande dialog med aktörer på den regionala nivån. Dialogen mellan regeringen och statliga nationella myndigheter med ansvar inom det regionala tillväxtarbetet ska emellertid vidareutvecklas. Dialogen ska stärkas och vidareutvecklas dels mellan dessa myndigheter, dels mellan myndigheterna och aktörer på regional nivå.

2.6.4 Politikens prioriteringar

Politikens prioriteringar är tvärsektoriella och omfattar politikområden, där europeiska, nationella, regionala och lokala finansiella resurser samordnas.

Innovation och förnyelse

Innovation och förnyelse avser insatser som ska stärka regioners förnyelseförmåga samt stimulera till ett förbättrat klimat för entreprenörskap och företagande.

Innovativa miljöer

Genom en effektiv samverkan mellan näringsliv, forskning och utveckling, offentlig sektor, civilsamhället och politiska institutioner utvecklas innovationsförmågan i näringslivet och inom den offentliga sektorn. Ändamålsenliga strukturer som stimulerar samarbete, samverkan och kunskapsöverföring mellan dessa aktörer ska utvecklas. Det är även viktigt att stimulera utvecklingen av innovativa miljöer över bl.a. sektors-, läns- och landsgränser.

Regeringen fattade i juli 2010 beslut om en strategi för ökad tjänsteinnovation, i vilken behoven av att utveckla och anpassa politik och system för innovationsfrämjande identifieras. Den lägger även grunden för en breddning av synen på innovationer och att det finns behov av att främja och sprida erfarenheter av tjänsteinnovationer i gles- och landsbygder.

Såväl kvinnor som män utvecklar innovationer både i privat och offentlig verksamhet. En innovation kan vara en ny högteknologisk produkt som utvecklats genom forskning eller tillsammans med företag men det kan också vara t.ex. en tjänst. En stor andel av innovationer sker löpande i små och medelstora företag i form av

nya eller förbättrade tjänster, varor och organisationssätt. Innovationer behöver inte vara baserade på forskning. Detta ställer krav på de offentliga aktörerna att snabbt kunna anpassa sina system utifrån en förändrad omvärld med en mer inkluderande och bredare bild av vad som är en innovation.

Att stärka de innovativa regionala miljöerna är enligt regeringen betydelsefullt för att innovationer, innovationssystem och kluster ska komma till stånd och utvecklas. Universiteten och högskolorna, med i vissa fall innovationskontor, utgör en viktig del i det regionala arbetet genom att tillföra både forsknings- och kompetensresurser. De är dessutom kontaktytor till andra forskningsresurser som är viktiga för näringslivet och offentlig sektor. Även forskningsinstitutet kan spela en viktig roll för små- och medelstora företags utveckling, särskilt där de har en regional närvaro. Genom att stärka dessa regionala miljöer stärks även de nationella innovationssystemen. De regionala innovativa miljöerna kan i högre utsträckning, bl.a. genom sin specialisering, bidra till en hållbar nationell tillväxt om aktörer på olika nivåer i ökad utsträckning samspelar med varandra.

Regeringen anser att samspelet mellan europeiska program för forskning och innovation, program för att främja entreprenörskap, strukturfondsprogrammen och landsbygdsprogrammet bör utvecklas för att bidra till ökad samordning och ta tillvara synergier i genomförandet. Deltagande i olika EU-program, bl.a. Regions of knowledge, ökar möjligheterna till att hitta europeiska samarbetspartners.

Det finns därför ett behov av ett ökat regionalt tillväxtperspektiv inom forsknings- och innovationspolitiken. Regeringen bedriver i detta sammanhang ett arbete som syftar till att utveckla dialogen mellan nationell och regional nivå och mellan berörda sektorsområden kring forsknings- och innovationsfrågor med betydelse för den hållbara regionala tillväxten. Som ett led i detta arbetet bedriver regeringen också ett nätverkssamarbete med nationella och regionala representanter i syfte att förankra och mobilisera ett arbete inom ramen för framtagandet av en nationell innovationsstrategi.

Tillsammans med företagen utgör lärosäten, i samverkan med regionala aktörer, centrala delar i varje regions innovationskraft och näringslivets konkurrenskraft. Universitet och högskolor kan

på så sätt fungera som kraftcentra för förnyelse och dynamik för att främja den hållbara regionala tillväxten. Ett stärkt samarbete mellan lärosäten, företag och det omgivande samhället i övrigt ska främjas. Regeringen anser att det är av central betydelse att universitet och högskolors samverkan med det omkringliggande samhället och näringslivet utvecklas och förstärks för att bidra till näringslivets konkurrenskraft och hållbar regional tillväxt. Universiteten och högskolorna bör ha ökade möjlighet att utveckla profilmråden och utveckla spetskompetens inom områden som är betydelsefulla för näringslivet i både ett regionalt och nationellt perspektiv.

Både på nationell och regional nivå utgör omställningsarbetet till ett mer hållbart energisystem och en hållbar näringslivsutveckling en ny grund för teknik-, produkt- och tjänsteutveckling, och i förlängningen möjlighet till ökat nyföretagande, exportmöjligheter och sysselsättning. För att ta tillvara tillväxtpotentialen inom klimat- och energiarbetet ska det regionala tillväxtarbetet främja dels utvecklingen av miljövänlig och resurs- och energieffektiv teknik och förnybar energi, dels framväxten av innovativa miljöer inom området med särskilt fokus på små och medelstora företag. Det regionala tillväxtarbetet ska även stimulera till miljödriven näringslivsutveckling och till att företag använder miljöhänsyn som medel för att stärka sin konkurrenskraft.

Entreprenörskap

Förutsättningar och utvecklingsmöjligheter för företagande skiljer sig åt mellan Sveriges olika regioner. Entreprenörskap bidrar till ökad dynamik, stärkt konkurrenskraft lokalt och regionalt samt vidareutveckling av ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv. Entreprenörskap och attityder till entreprenörskap ska därför stimuleras på olika nivåer, i olika typer av regioner och inom olika sektorer. Entreprenörskap handlar inte bara om att starta och utveckla företag, utan också om att tänka nytt, se möjligheter och lösa problem. Genom att stimulera och uppmuntra ungdomars egna initiativ och idéer, skapas en god grund för nytänkande och entreprenörskap.

För att främja tillgången på kapital till etablering och tillväxt i nya och innovativa företag ska det statliga riskkapitalområdet utvecklas i syfte att öka nyttan för Sveriges

företagare. Ett väl fungerande system för kapitalförsörjning är avgörande för start och tillväxt i företag i hela landet. I de tidigaste tillväxtfaserna är den regionala närvaron av särskild betydelse då viktiga framgångsfaktorer är att etablera nära samarbete med lokala och regionala nätverk och aktörer för att identifiera nya möjligheter och entreprenörer. Inriktningen på utvecklingsarbetet avseende statens insatser på kapitalförsörjningsområdet beskrivs närmare under utg. omr. 24. Näringsliv, avsnitt 3.1.1 och 3.6.

Generella åtgärder för att förbättra företagsklimatet, t.ex. genom förenklningar för företagen och insatser för en väl fungerande kapitalförsörjning, är viktiga. Även den regionala och lokala nivån är betydelsefull i förenklingsarbetet. Regeringen bedriver därför ett arbete med förenkling för företagen på lokal och regional nivå.

Regeringen bedömer att det är av stor vikt att små och medelstora företag drar nytta av den ökade internationaliseringen. På lokal och regional nivå bör därför bl.a. små- och medelstora företags internationalisering stimuleras för att därigenom stärka företagets möjligheter till förnyelse och hållbar tillväxt. Regeringen bedömer vidare att det är av stor vikt att ytterligare stärka den lokala och regionala nivåns arbete med internationaliseringsfrågor t.ex. genom utvecklade projektsamarbeten och erfarenhetsutbyten mellan aktörer. Inte minst behöver aktörer inom olika innovationssystem och kluster hitta samarbeten och kompetens på en global marknad, där den efterfrågade specialistkunskapen finns. För att stärka företagets möjligheter att växa och verka på den globala marknaden avser regeringen att fortsätta arbetet med att främja internationalisering med särskilt fokus på små och medelstora företag.

De regionala exportrådgivarna har en viktig roll för att stärka små och medelstora företags internationalisering och är därför en prioriterad aktör i främjandet av internationalisering. Deras insatser är avgörande för företagets möjligheter till internationalisering.

Det är viktigt att den regionala nivån på ett strategisk sätt kan arbeta med investeringsfrämjande bl.a. vad gäller att utveckla rådgivningen till företag samt att bedriva fokuserade insatser på särskilda strategiska kompetensområden. Det är dessutom betydelsefullt med en bättre samordning och samverkan

mellan statliga aktörer samt en förstärkt samverkan mellan den nationella, regionala och kommunala nivån.

Regeringen anser att de kulturella och kreativa näringarna har betydelse för hållbar regional tillväxt och innovation. Insatserna inom ramen för regeringens handlingsplan för kulturella och kreativa näringar fortsätter under 2012. Insatser för kulturella och kreativa näringars internationalisering kommer att utvecklas liksom kopplingen till turism och Sverigefrämjande där så är möjligt. Regeringen anser att turistnäringen har potential att utvecklas i landsbygd då efterfrågan på unika och genuina upplevelser ökar. Svensk landsbygd har potential att utveckla turistnäringen genom att bredda utbudet av kultur- och naturupplevelser och en aktiv utveckling av värdefulla natur- och kulturmiljöer.

Kompetensförsörjning och ökat arbetskraftsutbud

I den globala ekonomin är tillgång till kunskap och kompetens av yttersta vikt för nationers och regioners utvecklingskraft och företags konkurrenskraft. Individens rörlighet mellan sektorer, arbetsmarknadsregioner och länder har också blivit en stark konkurrensfaktor. En central prioritering är därför att säkra en god kunskaps- och kompetensförsörjning på såväl nationell som regional nivå.

Sammantaget är det av största vikt att både öka arbetskraftsdeltagandet samt att utveckla och tillvarata kompetensen hos arbetskraften.

Arbetet för kompetensförsörjning och ett ökat arbetskraftsutbud kräver nära samverkan mellan myndigheter på lokal, regional och nationell nivå samt med arbetsmarknadens parter. Även samverkan mellan näringsliv och utbildningssystemen behöver främjas för att tillgodose näringslivets kompetensbehov.

Regeringens uppdrag till fem nationella myndigheter att öka samordningen på nationell nivå inom kompetensförsörjningsområdet är av stor betydelse. Alla län och regioner har på regeringens uppdrag upprättat regionala kompetensplattformar. Regeringen bedömer att det krävs ett långsiktigt arbete, bl.a. för att uppnå en funktionell organisation och bra samarbete inom ramen för dessa. En ökad medverkan av högskolor och universitet i plattformarna kan ytterligare bidra till en förbättrad matchning

mellan utbud och efterfrågan på kompetens regionalt. Regeringen avser bl.a. att följa upp hur jämställdhets- och integrationsperspektiven integrerats i arbetet. Uppdragen är ett led i regeringens ambition att stärka samverkan mellan den regionala tillväxtpolitiken, arbetsmarknadspolitiken och utbildningspolitiken.

Den långsiktiga demografiska utvecklingen är en av de största utmaningarna när det gäller politikens förutsättningar att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. En åldrande befolkning utgör ett allt större strukturellt problem i stora delar av landet, vilket medför en sårbarhet med avseende på både ekonomi och kompetensförsörjning. Den demografiskt betingade sårbarheten är särskilt stor i landets glest befolkade delar. Även vissa tätorter i gles- och landsbygder har en minskande och åldrande befolkning. Utvecklingen ställer samhället inför en utmaning som spänner över en rad sektorsområden och kommer att ställa stora krav på bl.a. samverkan och samordning liksom utveckling och användning av innovativa tjänster inom en rad områden.

Aktörer på lokal och regional nivå måste, för att tillgodose kompetensbehovet i näringsliv och offentlig sektor, verka för att skapa attraktiva livsmiljöer i hela landet som attraherar människor med olika bakgrund. Dessa aktörer måste verka för att den outnyttjade kompetensen hos arbetskraften tas tillvara för att undvika risken för en kombination av utanförskap och brist på arbetskraft. Det är också viktigt att möjligheter skapas för att ta tillvara kompetensen hos äldre personer i utvecklandet av näringsliv och offentlig sektor. En förändrad åldersstruktur och demografi med större andel äldre kan samtidigt medföra nya möjligheter. Dessa möjligheter bör uppmärksammas i det regionala tillväxtarbetet, då de kan bilda underlag för nya branscher och verksamheter där produkter och tjänster skräddarsys för de äldres behov.

Regeringen har inom ramen för Nordiska ministerrådets arbete tagit initiativ till ett program, under 2011 och 2012, för demografiskt betingade utmaningar och möjligheter.

En förutsättning för att skapa attraktiva livsmiljöer är att den lokala och regionala samhällsplaneringen erbjuder valmöjligheter för bl.a. näringsverksamhet, sysselsättning, boende, infrastruktur och rekreation för både kvinnor och män och näringsliv. För att möjliggöra detta

har riksdagen i enlighet med regeringens förslag bl.a. beslutat om ökat lokalt och regionalt inflytande över strandskyddsregler (prop. 2008/09:119, bet. 2008/09:MJU13, rsk. 2008/09:227). I samband med att de nya reglerna om landsbygdsutveckling i strandnära lägen har börjat tillämpas har det uppkommit vissa frågor om hur de ska tillämpas och om de tillämpas på rätt sätt. Regeringen avser därför förstärka strandskyddsarbetet för att de nya reglerna för att skapa attraktiva miljöer för boende och företag ska få genomslag. Regeringen avser med denna insats underlätta för bl.a. attraktivt boende på landsbygden. (se vidare utg. omr. 18. Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande samt konsumentpolitik, avsnitt 4.)

Tillgänglighet

Väl utbyggda och regionalt anpassade och samordnade kommunikationer, såväl it-infrastruktur som tillgång till infrastruktur i vid bemärkelse, liksom ett bra utbud av exempelvis service ökar kvinnors och mäns möjligheter att bo, arbeta och driva företag i alla delar av landet.

Förbättrad tillgänglighet och hållbar regionförstoring

I europeisk jämförelse är de svenska lokala arbetsmarknadsregionerna i flera fall geografiskt stora, men befolkningmässigt små. Genom insatser främst inom transport- och it-politiken skapas större funktionella regioner och ökad regionintegrering. Detta förbättrar förutsättningarna för en mer differentierad arbetsmarknad och en ökad specialisering av näringsliv, arbetskraft och utbildning.

Transportpolitiken ska bidra till transportförsörjning i hela landet och har därför ett funktionsmål om tillgänglighet. Målet är centralt för hållbar tillväxt i Sverige, eftersom den bidrar till förbättrad tillgänglighet och därigenom bl.a. till regionförstoring och regionintegrering. Regeringen avser därför att fortsätta utveckla en mer samordnad transportpolitik som är väl integrerad i flertalet berörda politikområden, inte minst den regionala tillväxtpolitiken. För att skapa bättre förutsättningar för beslutsprocesser som integrerar utvecklingen av transportsystemet med olika sektorsområden så krävs en ökad samordning på

både regional, nationell och internationell nivå, liksom mellan dessa nivåer.

Regeringen kommer även fortsätta att stärka samarbetet avseende gränsöverskridande infrastruktur och transportsystem i Sveriges närområde.

Regeringen anser också att det är centralt med tydligare gränsdragning mellan förvaltning, politik och marknad på transportområdet. Regeringen har därför genomfört en rad reformer under de senaste åren som bl.a. förväntas bidra till en ökad dynamik på marknaden och som underlättar arbetet med att skapa hållbar regionförstoring. Regeringen avser att fortsätta arbetet i denna riktning.

Det är också viktigt med en god interregional tillgänglighet för att knyta samman olika funktionella regioner. Staten har en viktig roll i att förbättra den interregionala tillgängligheten där marknaden inte löser detta.

Ett utvecklat informationssamhälle

En hög användning av it, internet och en väl utbyggd it-infrastruktur i alla delar av landet är bra för Sveriges hållbara tillväxt, konkurrenskraft och innovationsförmåga. Ett utvecklat informationssamhälle stärker den lokala och regionala utvecklingskraften och bidrar bl.a. till att skapa fler och växande företag.

Regeringen kommer under 2011 att presentera en Digital agenda för Sverige som är en sammanhållen strategi för att tillvarata de möjligheter som digitaliseringen erbjuder människor och företag.

Tillgången till god it-infrastruktur är väsentlig för företagsutvecklingen i landets gles- och landsbygder. Regeringen föreslår därför att landsbygdsprogrammet ska stärkas för att öka tillgängligheten till bredband i gles- och landsbygder samt att medel avsätts för en förlängning av kanalisationsstödet (se vidare utg. omr. 22, avsnitt 4.6.5 och utg. omr. 23, avsnitt 2.6.1).

Det är viktigt att aktörer inom området it, elektronisk kommunikation och post aktivt samverkar med aktörer inom det regionala tillväxtarbetet om utvecklingen av elektroniska kommunikationstjänster och bredband. Samverkan kan bl.a. gälla att följa, kartlägga och aktivt främja utbyggnaden av bredband. Att identifiera behov, kartlägga brister och i partnerskap finna samverkanslösningar för att

tillgodose behoven görs i många fall bäst på lokal och regional nivå.

Kommersiell och offentlig service

Tillgänglighet till grundläggande service för kvinnor, män och företag är en viktig förutsättning för hållbar tillväxt i alla delar av landet. Attraktiva miljöer för såväl boende som för företagande förutsätter tillgänglighet till kommersiell service i form av dagligvaror och drivmedel samt olika typer av offentlig samhällsservice. Det är angeläget att utveckla lokalt anpassade lösningar som tar hänsyn till varierande förutsättningar och behov, men också att finna mer generella metoder som kan fungera i olika delar av landet. Samordningen mellan kommersiell och offentlig service bör öka där så är ändamålsenligt.

För att uppnå en ökad samordning av service lokalt och regionalt krävs bl.a. att statliga myndigheter och statligt ägda bolag med uppgift att tillgodose särskilt formulerade och avgränsade samhällsintressen samverkar med varandra och med övriga berörda aktörer.

Riksdagen tillkännagav under våren 2010 att regeringen bör se över de konsekvenser som lagen om skyldighet att tillhandahålla förnybara drivmedel har för mindre tankställen i glesbygd (bet. 2009/10:TU15, rskr. 2009/10:228). Transportstyrelsen har i april 2011 inkommit med en återrapportering till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) med anledning av deras uppdrag från regeringen att komma med förslag till förändringar i denna lag. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet med avsikt att regeringen ska vidta åtgärder eller lämna förslag som innebär att dispenserna från pumplagens sista steg ska permanentas.

Nuvarande och framtida behov och utmaningar kommer även fortsättningsvis att kräva insatser inom serviceområdet bl.a. för att stärka dagligvarubutiker och drivmedelsstationer med strategisk betydelse samt för att utveckla nya innovativa servicelösningar. I denna proposition föreslås för 2012 och beräknas för åren 2013–2014 anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* öka med 5 miljoner kronor för att stärka den lokala nivåns arbete med att effektivisera och samordna både kommersiell och offentligt service. Det kan t.ex. röra sig om kompetenshögjande insatser riktade till lokal nivå.

Strategiskt gränsöverskridande samarbete

Globaliseringen och utvecklingen inom EU påverkar i allt större utsträckning Sveriges regioner, bl.a. avseende ekonomi, arbetskraftens rörlighet, kultur och miljö. Därmed ökar vikten av att aktörer på lokal och regional nivå genom gränsöverskridande samverkan söker ny kunskap och nya samsarbetskonstellationer i arbetet med att skapa förutsättningar för utvecklings- och konkurrenskraft. Det finns t.ex. en stor potential för regioner att bedriva ett utökat gränsöverskridande samarbete för att stärka innovativa regionala miljöer.

Det gränsöverskridande samarbetet utgör ett viktigt verktyg i regeringens ambition om en ökad internationalisering. Det finns också stora möjligheter att genom samarbetet hitta nya lösningar på gemensamma utmaningar och problem inom områden som tillgänglighet, energi och miljö. Regeringen bedömer att det är av stor vikt att även små och medelstora företag drar nytta av de möjligheter som det gränsöverskridande samarbetet ger.

Sveriges grannländer och Sveriges närområde, bl.a. Östersjöregionen, är av stor betydelse för Sveriges och svenska regioners hållbara tillväxt. I Sverige spelar 14 gränsöverskridande EU-program en aktiv roll för att stärka lokala och regionala samsarbetsinitiativ över landsgränserna.

Genom EU:s strategi för Östersjöregionen kan EU:s politik och program användas på ett mer målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar för regionen. Strategin bidrar till samverkan mellan såväl politikområden som förvaltningsnivåer och ett integrerat angreppssätt för makroregionalt samarbete inom EU. Arbetet med strategin under Polens ordförandeskap i EU 2011 förväntas mynna ut i en översyn och förbättring av arbetsformerna.

Det är regeringens bedömning att den gränsöverskridande dimensionen behöver öka i allt regionalt tillväxtarbete och att kopplingen mellan användningen av strukturfondsmedlen i de regionala strukturfondsprogrammen och programmen för territoriellt samarbete behöver stärkas.

Små och medelstora städer samt storstadsområdenas betydelse för hållbar regional tillväxt

Städerna har varierande förutsättningar och utmaningar beroende på bl.a. geografisk och befolkningsmässig storlek, geografiskt läge och näringslivsstruktur. Regeringen anser att det är centralt att skapa goda och hållbara tillväxtförutsättningar för storstäderna och storstadsområdena. Storstadsperspektivet bör tydligare placeras i ett regionalt sammanhang och bli en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet. Att nyttja den potential och de synergier som kan uppstå genom en god samverkan mellan storstadsregionerna, deras omland och övriga Sverige är betydelsefullt. Det är också viktigt att uppmärksamma hur små och medelstora städer på bästa sätt kan bidra till landets hållbara tillväxt. Tätorter och gles- och landsbygder drar nytta av varandra och ska ses som sammanlänkade regioner.

Regeringen bedriver ett fortsatt arbete med att utveckla stadsdimensionen inom den regionala tillväxtpolitiken. Viktiga underlag i detta arbete är bl.a. Tillväxtanalys uppdrag i regleringsbrevet för 2011 att analysera hur olika typer av städer på bästa sätt kan bidra till hållbar tillväxt i landet. Delegationen för hållbara städer arbetar också aktivt för att öka kunskapen om hållbar utveckling i städerna. Kunskap hämtas också från olika europeiska samarbetsprogram, OECD och Nordiska ministerrådet. Regeringens dialog med storstadsregionerna för att precisera statens roll i förhållande till deras specifika förutsättningar spelar också en betydelsefull roll.

Hållbarhetsdimensioner

Insatser inom den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till att nuvarande och kommande generationer av kvinnor och män kan erbjudas sunda ekonomiska, sociala och miljömässiga förhållanden. Hållbarhetsperspektivet ska därför genomföra det regionala tillväxtarbetet och genomförandet av den nationella strategin för regional konkurrenskraft, entreprenörskap och sysselsättning 2007–2013. Att främja en hållbar regional tillväxt innebär att prioritera lösningar som ger synergieffekter mellan de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna samtidigt som balanserade avvägningar mellan dimen-

sionerna måste göras. Vid framtagande och genomförande av program och insatser inom det regionala tillväxtarbetet ska samtliga dimensioner av hållbar utveckling beaktas.

Enligt regeringen ska därför jämställdhet mellan kvinnor och män, integration och mångfald samt miljö ges ett stärkt fokus inom det regionala tillväxtarbetet.

Stärkt fokus på miljö, klimat och energi inom det regionala tillväxtarbetet

Det är regeringens övertygelse att klimat- och energiotmaningen utgör en möjlighet för teknik-, varu- och tjänsteutveckling inom alla branscher. Varor och tjänster som utformas på ett hållbart sätt ur ett miljömässigt, socialt och etiskt perspektiv har goda förutsättningar att nå framgång internationellt.

De flesta landsbygdsområden är rika på naturresurser och råvaror som bl.a. kan användas för energiotvinning. Detta ger goda förutsättningar för ett ökat entreprenörskap och företagande. Utvecklingen av miljö- och energiteknikområden, inom vilken Sverige har hög kompetens, kan vara ett sätt att stärka länkarna mellan mer tätbefolkade områden och landsbygder.

Det regionala tillväxtarbetet ska fortsatt utvecklas för att bl.a. ta tillvara de möjligheter som klimat- och energiotmaningen kan ge. Det är därför viktigt att lokalt och regionalt stödja näringslivets klimat- och energiarbete.

Det är viktigt att samordna och använda synergier mellan miljöpolitiken, t.ex. miljömålsarbetet, energipolitiken och den regionala tillväxtpolitiken eftersom ett framgångsrikt arbete förutsätter bred delaktighet från olika aktörer. Politisk förankring i kommuner och landsting av bl.a. regionala och lokala strategier och mål inom miljö-, klimat- och energiområdena bör här eftersträvas.

Stärkt fokus på jämställdhet och integration och mångfald inom det regionala tillväxtarbetet

Det regionala tillväxtarbetet ska innefatta ett jämställdhetsperspektiv eftersom jämställdhet är en förutsättning för en hållbar regional tillväxt. Den regionala tillväxtpolitiken ska bidra till regeringens jämställdhetspolitiska mål. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet till inflytande och tillgång till resurser inom det regionala tillväxtarbetet. Aktörer med det regionala tillväxtansvaret ansvarar för att perspektivet

integreras i arbetet. Det innebär att jämställdhet mellan kvinnor och män, vid utarbetande och genomförande av strategier, program och insatser, ska främjas både genom representation och genom att detta perspektiv genomsyrar arbetet. Både kvinnors och mäns intressen och möjligheter till inflytande ska tillgodoses inom ramen för det regionala tillväxtarbetet.

Regeringen avser att utarbeta en handlingsplan som bidrar till att skapa bättre förutsättningar att arbeta med jämställdhet i det regionala tillväxtarbetet samt tydliggöra hur den regionala tillväxtpolitiken bidrar till målsättningen för jämställdhetspolitiken.

Inom det regionala tillväxtarbetet ska integration och mångfald i ökad grad främjas på alla nivåer. Vid utarbetande och genomförande av strategier, program och insatser ska perspektivet genomsyra arbetet. Regeringen har inlett ett arbete med en integrationspolitisk strategi. Strategin kommer att påverka det fortsatta arbetet för integration inom bl.a. den regionala tillväxtpolitiken.

2.6.5 En lärande politik

Den regionala tillväxtpolitiken ska vara kunskapsbaserad och grundas på erfarenheter och resultat från genomförda insatser. Det är regeringens ambition att uppföljningar och utvärderingar av genomförda insatser på regional, nationell och europeisk nivå ska bidra till ökat fokus på resultat och lärande. Lärandet ska främjas i framtagande och genomförande av strategier, program, insatser och projekt. En lärande regional tillväxtpolitik bidrar även till att utveckla och förbättra samverkansprocesser och arbetssätt.

För att möjliggöra ett kontinuerligt lärande krävs goda analyser som lägger grunden för välgrundade prioriteringar, uppföljningsbara mål och en tydlig programlogik. Aktörer med ansvar för det regionala tillväxtarbetet i länen har ansvaret att följa upp och utvärdera det regionala tillväxtarbetet.

Inom ramen för strukturfondsprogrammen har fokus på utvärdering och resultat förstärkts ytterligare under innevarande programperiod. Insatserna, projekten och programmen utvärderas löpande, erfarenheter återförs och kunskaper skapas hos aktörer på regional, nationell och EU-nivå. Utvärdering för lärande

är en viktig förutsättning för att strukturfonderna ska ge ett beständigt bidrag till en hållbar regional tillväxt. Regeringen följer detta arbete. Lärdomarna från uppföljningar och utvärderingar som genomförs inom ramen för strukturfondsprogrammen ska också tas tillvara vid genomförandet av övriga insatser inom den regionala tillväxtpolitiken.

2.7 Budgetförslag

2.7.1 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tabell 2.24 Anslagsutveckling

Tusental kronor

2010	Utfall	1 386 246	Anslags- sparande	98 673
2011	Anslag	1 515 837 ¹	Utgifts- prognos	1 456 281
2012	Förslag	1 534 837		
2013	Beräknat	1 526 837		
2014	Beräknat	1 517 837		
2015	Beräknat	1 492 837		

¹ Inklusive ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FiU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för regional och central projektverksamhet (inklusive riskkapitalfonder, lånefonder och garantifonder), regionalt investeringsstöd, regionalt bidrag till företagsutveckling, sysselsättningsbidrag, såddfinansiering, ersättning för vissa kreditförluster i stödområde B samt stöd till kommersiell service.

Vidare får anslaget användas för viss administration, uppföljning och utvärdering samt viss central utvecklingsverksamhet, m.m.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 2 400 000 000 kronor 2013–2020.

Tabell 2.25 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Tusental kronor

	Utfall 2010	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015–2020
Ingående åtaganden	1 865 194	1 940 590	2 127 119			
Nya åtaganden	1 268 746	1 448 526	1 328 914			
Infriade åtaganden	-1 193 350	-1 261 997	-1 301 982	-1 350 000	-590 951	-213 100
Utestående åtaganden	1 940 590	2 127 119	2 154 051			
Erhållet/förslaget bemyndigande	2 600 000	2 400 000	2 400 000			

Regeringens överväganden

Det bör även fortsättningsvis vara en uppgift för regeringen att fördela anslaget mellan län och anslagsposter och utfärda de föreskrifter som behövs. Vid fördelning av medel mellan länen bör bl.a. behov av medfinansiering av EU:s strukturfonder, stödområdestillhörighet samt särskilda omställningsproblem utgöra den huvudsakliga fördelningsnyckeln, med särskilt beaktande av medfinansieringsbehovet av åtgärder inom ramen för det regionala tillväxtarbetet.

Regeringen föreslår en förstärkning av den lokala nivåns arbete med att effektivisera och samordna kommersiell och offentlig service. Anslaget föreslås därför öka med 5 miljoner kronor för 2012 och beräknas öka med 5 miljoner kronor för 2013 och för 2014.

Regeringen föreslår vidare att anslaget ökas med 20 miljoner kronor för 2012 och beräknas öka med 15 miljoner kronor för 2013 till att förstärka regionalt investeringsstöd.

Anslaget föreslås minska med 6 miljoner kronor 2012 för att finansiera ökade utgifter inom anslaget 1:4 *Tillväxtverket* under utgiftsområde 24 Näringsliv. Anslaget beräknas minska med motsvarande belopp 2013 för samma ändamål.

Regeringen prioriterar i denna proposition åtgärder för att möta inbromsningen av ekonomin, för varaktigt högre tillväxt och sysselsättning, för att välfärden ska komma alla till del samt för ett stabilt finansiellt system.

För att bidra till detta föreslås och beräknas vissa anslag minska, bl.a. detta anslag som beräknas minska med 3 miljoner kronor 2013, 2014 och 2015.

Genom riksdagens beslut i samband med regeringens förslag i budgetpropositionen för 2011 tillfördes anslaget för perioden 2012–2014 årligen 20 miljoner kronor för insatser inom kommersiell service (prop. 2010/11:1, bet. 2010/11:NU2, rskr. 2010/11:134).

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 1 534 837 000 kronor anvisas under anslaget 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 1 526 837 000 kronor, för 2014 till 1 517 837 000 kronor och för 2015 till 1 492 837 000 kronor.

Tabell 2.26 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:1 Regionala tillväxtåtgärder

Tusental kronor

	2012	2013	2014	2015
Anvisat 2011¹	1 515 837	1 515 837	1 515 837	1 515 837
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	19 000	11 000	2 000	-23 000
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	1 534 837	1 526 837	1 517 837	1 492 837

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2010 (bet. 2010/11:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på ändringsbudget under innevarande år.

2.7.2 1:2 Transportbidrag

Tabell 2.27 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Utgifts- prognos	Utslag
2010	Utfall	365 851	Anslags- sparande	133 013
2011	Anslag	448 864 ¹	Utgifts- prognos	391 630
2012	Förslag	448 864		
2013	Beräknat	448 864		
2014	Beräknat	448 864		
2015	Beräknat	448 864		

¹ Inklusive ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FiU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för regionalt transportbidrag.

Regeringens överväganden

Regeringen föreslår att 448 864 000 kronor anvisas under anslaget 1:2 *Transportbidrag* för 2012. För 2013, 2014 och 2015 beräknas anslaget till 448 864 000 kronor för respektive år.

Tabell 2.28 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:2 Transportbidrag

Tusental kronor

	2012	2013	2014	2015
Anvisat 2011¹	448 864	448 864	448 864	448 864
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut				
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt				
Förslag/beräknat anslag	448 864	448 864	448 864	448 864

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2010 (bet. 2010/11:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på ändringsbudget under innevarande år.

2.7.3 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013

Tabell 2.29 Anslagsutveckling

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Utgifts- prognos	Utslag
2010	Utfall	1 410 058	Anslags- sparande	146 103
2011	Anslag	1 545 000 ¹	Utgifts- prognos	1 360 913
2012	Förslag	1 415 000		
2013	Beräknat	1 200 000		
2014	Beräknat	1 000 000		
2015	Beräknat	689 300		

¹ Inklusive ändringsbudget till statens budget 2011 (prop. 2010/11:99, bet. 2010/11:FiU21) och förslag till ändringsbudget i samband med denna proposition.

Anslaget används för utbetalningar av medel från Europeiska regionala utvecklingsfonden för strukturfondsperioden 2007–2013. Från statens budget sker utbetalningarna inom regionala utvecklingsfonden till de åtta regionala strukturfondsprogrammen inom målet för regional konkurrenskraft och sysselsättning, för vilka Tillväxtverket är förvaltande och attesterande myndighet, samt till programmet Sverige-Norge inom målet för territoriellt samarbete, där Länsstyrelsen i Jämtlands län är förvaltande och attesterande myndighet.

Ramen för regionala utvecklingsfonden för programperioden beräknas till ca 8 746 miljoner kronor för de program som redovisas på statens budget. Ramen för de program som redovisas och förvaltas i Sverige men som hanteras utanför statens budget är ca 1 901 miljoner kronor (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel). Ramen för programmen som redovisas och förvaltas utanför Sverige är ca 9 080 miljoner kronor, inklusive ”European Neighbourhood and Partnership Instrument Kolarctic” (beloppet avser samtliga deltagande länders EU-medel).

Den valutakurs som används vid beräkning av de finansiella ramarna för programperioden 2007–2013 för de program som hanteras inom statens budget styrs av förordningen (1999:710) om valutakurs vid stöd från EG:s strukturfonder. Valutakursen anges i förordningen till 9,0 kronor per euro.

Regeringen anser att den valutakurs som används vid omräkning av de finansiella ramarna för strukturfonderna löpande måste analyseras och vid behov revideras för att inte differensen ska bli för stor mellan den verkliga kursen och

den kurs som regeringen fastställer i förordningen.

Inbetalningarna från Europeiska regionala utvecklingsfonden redovisas på inkomsttitel 6313, *Bidrag från Europeiska regionala utvecklingsfonden 2007–2013*.

Utbetalningarna från EU:s andra strukturfond, Europeiska socialfonden, redovisas under utg. omr. 14 Arbetsmarknad och arbetsliv.

Bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att under 2012 för ramanslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013* ingå ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför behov av framtida anslag på högst 3 068 900 000 kronor 2013–2016.

Tabell 2.30 Särskilt bemyndigande om ekonomiska åtaganden

Tusental kronor

	Utfall 2010	Prognos 2011	Förslag 2012	Beräknat 2013	Beräknat 2014	Beräknat 2015–2016
Ingående åtaganden	3 595 528	3 817 343	4 147 343			
Nya åtaganden	1 432 222	1 720 000	221 557			
Infriade åtaganden	-1 210 407	-1 390 000	-1 300 000	-1 333 000	-1 097 000	-638 900
Utestående åtaganden	3 817 343	4 147 343	3 068 900			
Erhållet/föreslaget bemyndigande	4 345 000	4 150 000	3 068 900			

Regeringens överväganden

De budgeterade årliga anslagen bör enligt regeringen anpassas efter de bedömningar som kan göras om när utgifterna faktiskt uppkommer på anslaget. Utbetalningarna bedöms vara lägre mot slutet av programperioden och därmed blir anslaget lägre än det anslag som anvisades 2011.

Då anslagsnivåer för programperioden 2014–2020 ännu inte kan fastställas med säkerhet före kommande förhandlingar inom EU, avser regeringen att återkomma till riksdagen angående beräknade belopp för berörda anslag.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår regeringen att 1 415 000 000 kronor anvisas under anslaget 1:3 *Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013* för 2012. För 2013 beräknas anslaget till 1 200 000 000

kronor för 2014 till 1 000 000 000 kronor och för 2015 till 689 300 000 kronor.

Tabell 2.31 Härledning av anslagsnivån 2012–2015, för 1:3 Europeiska regionala utvecklingsfonden perioden 2007–2013

Tusental kronor

	2012	2013	2014	2015
Anvisat 2011¹	1 545 000	1 545 000	1 545 000	1 545 000
<i>Förändring till följd av:</i>				
Beslut	-156 000	-50 000	-50 000	-760 700
Överföring till/från andra anslag				
Övrigt	26 000	-295 000	-495 000	-95 000
Förslag/beräknat anslag	1 415 000	1 200 000	1 000 000	689 300

¹ Statens budget enligt riksdagens beslut i december 2010 (bet. 2010/11:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på ändringsbudget under innevarande år